

Ontwerp

Beleidsnota

IJsselmeergebied

Ontwerp

Beleidsnota

IJsselmeergebied

22 december 2008

7	Aanleiding	22	4	Veiligheid en zoet water	
8	1	Gebiedsbeschrijving	22	4.1 Opgaven	
8	1.1	Geografie	22	4.2 Beleidskeuzen	
9	1.2	Veiligheid	24	4.2 Beleidskeuzen met toelichting	
12	1.3	Zoet water	32	5	Ecologie
13	1.4	Ecologie	32	5.1 Opgaven	
14	1.5	Ruimtelijke en economische functies van het gebied	33	5.2 Beleidskeuzen	
16	2	Beleidsuitgangspunten	34	5.3 Beleidskeuzen met toelichting	
16	2.1	Uitgangspunten	36	6	Ruimtelijke inrichting en buitendijks bouwen
17	2.2	Huidige kaders	36	6.1 Opgaven	
21	3	Streefbeeld	36	6.2 Beleidskeuzen	
			38	6.3 Beleidskeuzen met toelichting	
			42	7	Uitvoeringsagenda

Aanleiding

Het IJsselmeergebied is, met zijn open ruimte en vergezichten, historische steden, prachtige natuur en vele recreatievoorzieningen een plek om te wonen, te werken en te recreëren. Men kan er genieten van mooi Nederland, een uniek waterlandschap.

Het IJsselmeergebied heeft een grote rol in de *zoetwatervoorziening* voor het noordelijk deel van Nederland. Het IJsselmeergebied heeft verder een belangrijke bergingsfunctie voor het water dat wordt afgevoerd door de IJssel, de Vecht en de Eem, evenals voor het water dat wordt uitgeslagen vanuit het regionale watersysteem. De meren leveren water aan de omliggende delen van het noordelijk deel van Nederland, die het gebruiken voor de handhaving van het oppervlaktewaterpeil, voor beregening van landbouwgrond, voor het tegengaan van verzilting en het koelen van energiecentrales. Een zeer klein gedeelte van het water wordt gebruikt voor de menselijke consumptie. Het IJsselmeergebied is daarnaast van groot ecologisch belang en onderdeel van Natura 2000, een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden.

Urgentieschets

Er bestaan diverse plannen en initiatieven voor het buitendijks ontwikkelen van woonlocaties, bedrijven-terreinen en jachthavens in het IJsselmeergebied. Binnen het kabinetsprogramma 'Randstad Urgent' (RU) wordt een aantal projecten voorbereid, dat binnen de grenzen van het IJsselmeergebied mogelijk een plek zal krijgen. De bedoelde RU-projecten zijn de 'Toekomstagenda Markermeer-IJmeer (TMIJ)', de 'Schaalsprong Almere 2030' en de 'Planstudie Openbaar Vervoer Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad (OV SAAL)'. Daarnaast wordt gewerkt aan de plannen voor de versterking van de Afsluitdijk, waarbij ook andere gebruiksmogelijkheden

geïnterpreteerd worden. Er zijn woningbouwplannen in het project IJsseldelta Zuid bij Kampen, diverse plannen voor uitbreiding van jachthavens, containerterminals en 'waterfronten' (woonlocaties aan het water).

De regio vraagt van het rijk duidelijkheid te geven over de mogelijkheden en de voorwaarden voor de realisatie van plannen voor buitendijks wonen, werken, vervoer en recreatie.

Daarnaast spelen in het gebied een aantal *water-vraagstukken*, zowel op korte als lange termijn: zo voldoen de dijken op sommige plaatsen niet aan het vereiste veiligheidsniveau en vertoont de ecologische kwaliteit van met name het Markermeer een nog niet begrepen neergaande lijn. Ook de klimaatverandering leidt tot nieuwe vragen: zo wordt verwacht dat de rivieren grotere piekafvoeren te verwerken zullen krijgen en dat de watervraag zal toenemen vanwege de vaker voorkomende periodes van droogte enerzijds en vanwege de zeespiegelstijging anderzijds. Als antwoord hierop zijn besluiten nodig over de inrichting van het gebied, het keren van de neergaande ecologische trend, het peilbeheer, de zoetwatervoorziening bij droogte en de manier waarop het water bij zeespiegelstijging afgevoerd moet worden.

Het bestaande beleidskader is voor de voornoemde initiatieven en vraagstukken te beperkt; het biedt te weinig houvast voor het beoordelen van nieuwe ontwikkelingen en is onvoldoende toegesneden op de effecten van klimaatverandering. Herijking van

de huidige visie op het gebied en verduidelijking van het beleid in de Nota Ruimte is nodig.

Nieuwe beleidsnota IJsselmeergebied

Deze beleidsnota is geschreven om te voorzien in een duidelijker kader voor het IJsselmeergebied. De nota beschrijft hoe het rijk de opgaven in het gebied wil aanpakken. Deze beleidsnota is onderdeel van het Nationaal Waterplan en dient in samenhang hiermee gelezen te worden. Deze beleidsnota geeft een nadere uitwerking en onderbouwing van de beleidskeuzes en de realisatie, zoals deze in de hoofdtekst van het Nationaal Waterplan opgenomen zijn voor dit onderwerp.

Leeswijzer

De beleidsnota start met een beschrijving van het gebied, zodat de reikwijdte helder is. De vier pijlers onder het beleid uit deze nota worden daarin beschreven. Het gaat daarbij om (water-)veiligheid, zoetwatervoorziening, ecologie en ruimtelijke inrichting. In het tweede hoofdstuk wordt ingegaan op de uitgangspunten en het relevante bestaande beleid, dat naast het nieuwe beleid blijft bestaan. Het wervend perspectief, het streefbeeld voor het IJsselmeergebied, wordt in hoofdstuk 3 beschreven. Daarna zal per inhoudelijke pijler beschreven worden wat nu precies het beleidsprobleem is, voor welke oplossing gekozen wordt en hoe deze keuze tot stand gekomen is. Het rapport eindigt met een uitvoeringsagenda.

1 Gebiedsbeschrijving

In dit hoofdstuk wordt het plangebied beschreven. De vier beleidsvelden, veiligheid, zoetwatervoorziening, ecologie en ruimtegebruik komen aan de orde .

8

1.1 Geografie

In figuur 1 is te zien welke delen tezamen het IJsselmeergebied vormen. Onder het IJsselmeergebied wordt het *IJsselmeer*, het *Markermeer* en de *Veluwerandmeren* verstaan. In deze meren ligt een aantal buitendijkse gebieden, zoals de Makkumerwaarden, het Kampereiland, de Eempolders (ten noorden van Amersfoort) en diverse jachthavens.

De Afsluitdijk vormt de grens tussen het IJsselmeer en de Waddenzee. De Afsluitdijk heeft gezorgd voor een aansluiting van beide oevers van Friesland en Noord-Holland en is daarmee een belangrijke verbindingsweg geworden in Nederland. In de Afsluitdijk zijn spui- en scheepvaartsluizen aanwezig bij Kornwerderzand (Friesland) en Den Oever (Noord-Holland). De Houtribdijk scheidt het IJsselmeer van het Markermeer en verbindt Lelystad met Enkhuizen. Bij Enkhuizen (Noord-Holland) en Lelystad (Flevoland) bevinden zich spui- en scheepvaartsluizen. De Nijkerkersluis bij Nijkerk en de Roggebotsluis bij Dronten begrenzen de Veluwerandmeren. Er zijn twee hoofdvaarwegen: van Amsterdam naar Lemmer en de aftakking daarvan over het Ketelmeer richting Kampen.

Het IJsselmeergebied is het grootste merengebied van Noordwest-Europa en heeft een wateroppervlak van 2000 km². Het gebied bestaat uit drie afzonderlijke compartimenten:

Het **IJsselmeer**, inclusief het Ketelmeer (tussen de Noordoostpolder en Flevoland), het Zwartemeer (tussen de Noordoostpolder en Overijssel) en het Vossemeer (tussen Flevoland en Overijssel). De IJssel mondt uit in het Ketelmeer en de Overijsselse Vecht in het Zwartemeer. Daar waar in deze nota het IJsselmeer wordt genoemd, worden ook de andere meren bedoeld.

Het **Markermeer/IJmeer** staat in open verbinding met de zuidelijke rand-meren van Flevoland (Eemmeer, Gooimeer en Nijkerkernauw). Met deze meren staan de Eem en de Vecht in verbinding (via een sluis bij Muiden). Daar waar in de tekst Markermeer is gebruikt, is de tekst ook van toepassing op het IJmeer en de zuidelijke randmeren.

De **Veluwerandmeren** liggen tussen Flevoland en de Veluwe. Het Nuldernauw, Wolderwijd, Veluwemeer en het Drontermeer behoren tot dit gebied.

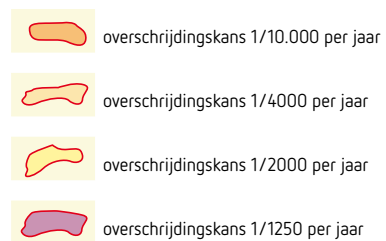
Figuur 1 De drie compartimenten van het IJsselmeergebied

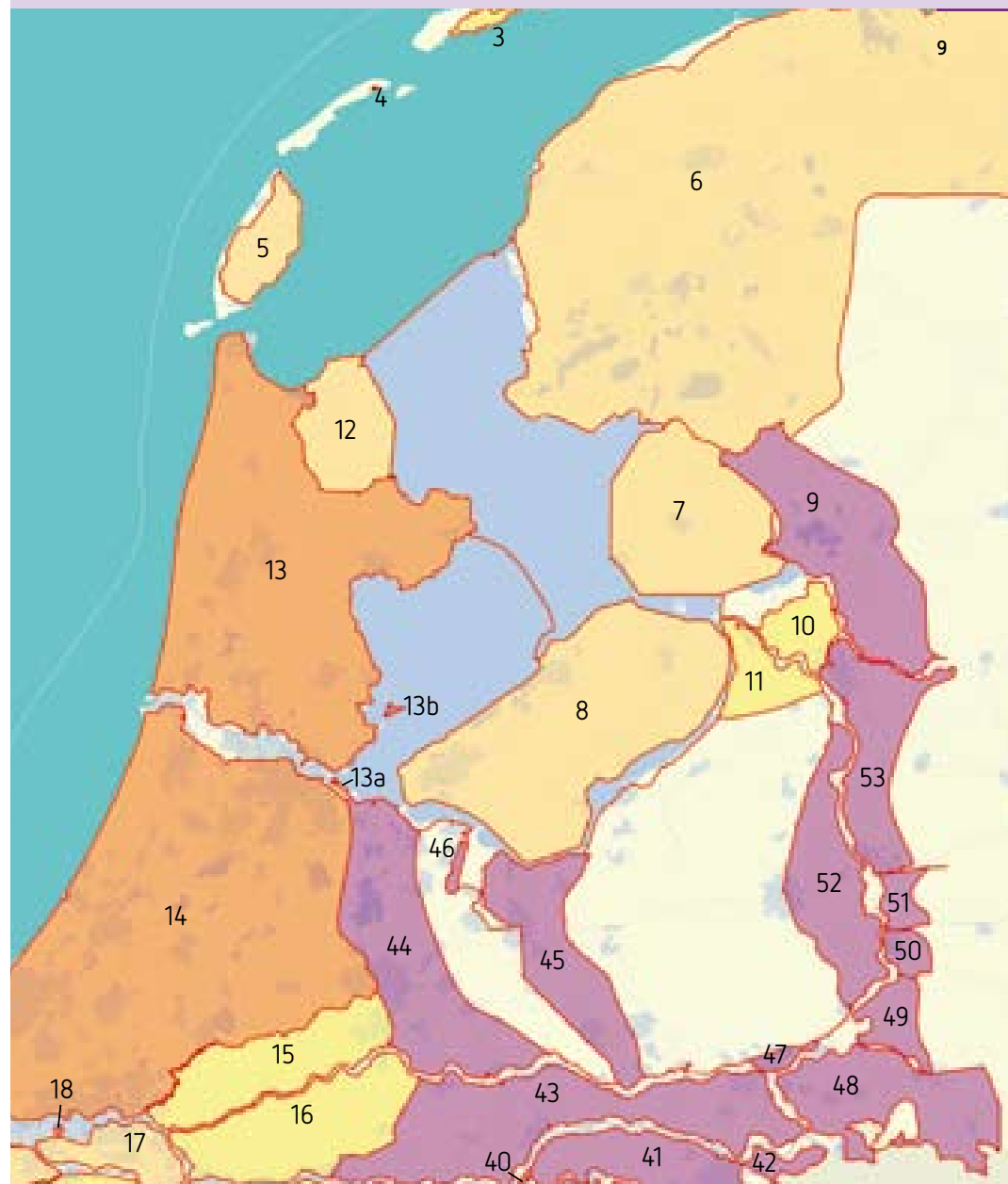

1.2 Veiligheid

In laag Nederland is de bescherming tegen overstromingen vorm gegeven door een systeem van dijkringen die het land beschermen. De dijkringen kennen een veiligheidsniveau dat is uitgedrukt in een overschrijdingskans. Deze overschrijdingskans is circa vijftig jaar geleden per dijkkring bepaald aan de hand van de gevolgschade bij overstroming. Voor het IJsselmeergebied variëren de normen van 1/10.000 jaar voor het laag gelegen West-Nederland, 1/4.000 jaar voor de meeste omliggende polders, 1/2.000 voor de IJsseldelta en 1/1.250 voor het rivieren gebied (zie figuur 2). Op sommige plekken, waar hoge gronden aan het water grenzen zoals bij de Kliffen in Gaasterland, ontbreken dijken.

Figuur 2 Dijkringen

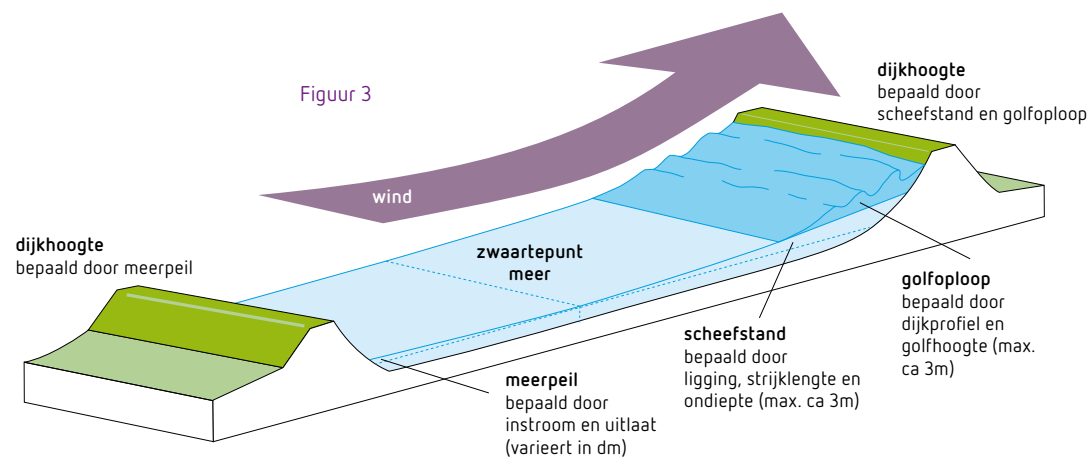

De Afsluitdijk houdt de hoge vloedwaterstanden van de Waddenzee en Noordzee buiten het natte hart van Nederland. Het (streef-)peil in het IJsselmeer ligt onder gemiddeld zeeniveau. In de winter wordt in het IJsselmeer een streefpeil gehanteerd van NAP – 0,40m. In de zomer ligt het streefpeil hoger, namelijk op –0,20m. De dijkhoogten rond het IJsselmeer worden bepaald door het meerpeil, de scheefstand door opwaaiing en de golfloop (zie figuur 3).

De dijken moeten volgens de Wet op de Waterkering een overschrijdingskans hebben die kleiner is dan de norm zoals weergegeven op de dijkringkaart.

Het *waterpeil* op de Waddenzee is bij eb lager dan op het IJsselmeer. Bij normale weersomstandigheden kan er bij eb gedurende enkele uren onder vrij verval water gespuid worden op de Waddenzee. Sterke wind stuwt het water in de Waddenzee bij de Afsluitdijk soms zo op, dat het spuien van water op de Waddenzee niet mogelijk is. De aanvoer uit de rivieren en de polders gaat ondertussen gewoon door. Het daadwerkelijke peil kan daardoor in de huidige situatie in extreme gevallen oplopen tot meer dan een meter boven het streefpeil.

De grootste aanvoer van water naar het IJsselmeer vindt plaats vanuit de IJssel. Daarnaast stromen enkele kleine rivieren, zoals de Overijsselse Vecht, de Eem en kleine Veluwe beken naar het IJsselmeergebied. Sommigen rivieren ontspringen net over de grens in Duitsland. Verder wordt via gemalen of uitwateringssluizen water aangevoerd uit de, aan de meren grenzende, polders. Het totale landoppervlak binnen Nederland dat afwatert op het IJsselmeergebied beslaat ongeveer 20.000 km² (zie figuur 4).

Figuur 4 Afwatering in het IJsselmeergebied

- IJsselmeer
- Veluwe-, Gooi- en Eemmeer
- Wolderwijd
- Zwarte Meer
- Ketelmeer
- IJsselmeer en elders
- Markermeer, bijzondere omstandigheden
- IJmeer, bijzondere omstandigheden
- Ketelmeer, Markermeer, bijzondere omstandigheden

Figuur 6 Zoetwatervoorzieningsgebied vanuit het IJsselmeer

Figuur 6 Afvoerdeling

1.3 Zoet water

Het IJsselmeergebied is het grootste zoetwaterbekken van Nederland. Het vervult een centrale rol in de watervoorziening van Noord-Nederland. Ruim 30% van Nederland, in totaal 12.950 km², is voor de watervoorziening direct of indirect afhankelijk van het IJssel- en het Markermeer (zie figuur 5). Het water uit het IJsselmeergebied wordt in de zomerperiode onder vrij verval ingelaten in de omringende landsdelen. Dit water wordt onder andere gebruikt voor de landbouw, voor doorspoeling van brak water en voor de natuur. Ook wordt water uit het IJsselmeer gebruikt voor drinkwaterwinning voor ongeveer een miljoen mensen. Dit is in volume verwaarloosbaar, maar stelt wel eisen aan de kwaliteit van het water.

Normaliter gaat 1/9 deel van het water dat Nederland binnenstroomt, via de IJssel naar het IJsselmeergebied. In droge tijden wordt 1/3 deel van de Rijnafvoer de IJssel ingestuurd. De afvoerdeling bij hoge Rijnafvoer is in figuur 6 weergegeven.

- IJsselmeer
- Markermeer
- Markermeer/IJsselmeer
- Veluwemeer
- Wolderwijd

1.4 Ecologie

Het IJsselmeergebied is een uniek natuurgebied van (inter-)nationale betekenis. Het is een van de zee afgesloten, benedenstrooms gelegen, zoet laaglandmeer. Door de aanwezigheid van ondiepe voedselrijke wateren is het gebied aantrekkelijk voor vele vogelsoorten. Grote aantallen foerageren, ruien en rusten in het grootschalige open water en rusten, foerageren en broeden aan de randen van het gebied. Het voedselrijke, relatief ondiepe systeem met een rijk bodem- en waterleven (waterplanten, vissen en bodemfauna) vormt hiervoor de basis (zie figuur 7). Het IJsselmeergebied vormt een onmisbare schakel in de vogeltrekroutes tussen Siberië en Afrika. Daarnaast zijn er in het Zwarte Meer, Veluwerandmeren, IJmeer, Gooimeer en Gouwzee uitgestrekte waterplantenvelden te vinden. Voor de Friese kust liggen duizenden hectaren aan waardevolle buitendijkse gebieden, waaronder graslanden, rietvelden en zandplaten. Een goede waterkwaliteit, passend bij een zoet laaglandmeer, vormt de basis voor het rijke ecosysteem.

Figuur 7 De voedselketens in het IJsselmeergebied

1.5 Ruimtelijke en economische functies van het gebied

Naast de functie van het IJsselmeergebied in de zoetwatervoorziening en als natuurgebied, wordt het IJsselmeer uiteraard ook gebruikt voor wonen, werken en recreëren. Zowel de visserij als de overige beroeps- en recreatievaart spelen een belangrijke rol in dit gebied. Het zuidelijk deel van het IJsselmeergebied maakt onderdeel uit van de Noordvleugel van de Randstad.

Als zodanig is het belangrijk een aantrekkelijk vestigingsklimaat te bieden aan bewoners en werkgevers. Vanuit het project Randstad Urgent wordt samen met de regio gewerkt aan de ontwikkeling van een hoogwaardige leefomgeving en een daarbij passende hoogwaardige infrastructuur. Een ruimtelijke kernkwaliteit van het IJsselmeergebied is de weidsheid, zowel op land als op water. Deze openheid is een aantrekkelijk aspect voor de vele recreanten en watersporters; er zijn nu 44 jachthavens in het gebied. De weidsheid maakt ook dat het IJsselmeergebied zich uitermate goed leent voor het opwekken van windenergie. De provincie Flevoland realiseert meer dan de helft van het totaal aantal megawatts dat in de bestuursovereenkomst landelijke ontwikkeling windenergie (BLOW-akkoord 2005) afgesproken is.

De woonmilieus in het IJsselmeer zijn divers vanwege de verschillende cultuurhistorische achtergronden van de kernen. De ruimtelijke druk op de zuidwest-

punt van het IJsselmeergebied is groot vanwege onder meer de ambities van de gemeenten Almere, Amsterdam en Lelystad op het gebied van woningbouw.

Recreatie

De recreatieve betekenis van het gebied is per recreatievorm erg verschillend. Voor de grotere watersport is het gebied van landelijke en zelfs internationale betekenis. Daarnaast zijn er veel recreatiemogelijkheden van regionale en lokale betekenis.

Het gebied biedt veel mogelijkheden voor *oever- en strandrecreatie*. Met name nabij de grotere stedelijke agglomeraties Amsterdam, Almere en Lelystad is sprake van forse tekorten aan recreatiemogelijkheden. Het succes van het strand Blijburg (bij Amsterdam-IJburg) is een bewijs van de grote behoefte aan nabij gelegen oeverrecreatie.

Voor de *grote watersport*, het varen - meestal zeilen - met grotere schepen heeft het gebied een landelijke betekenis. Ook internationaal is het gebied belangrijk, het is voor bijvoorbeeld Nordrheinland Westfalen het meest nabij gelegen grote vaarwater. Sedert jaren is sprake van een langzame maar gestage groei van het aantal schepen dat op het IJsselmeergebied is georiënteerd.

De *kleine watersport*, het zeilen in kleine open zeilboten waaronder bijvoorbeeld catamarans, is vooral geconcentreerd in de Veluwerandmeren maar is ook te vinden op andere locaties. Eén van de grotere

locaties is bij Muiderzand/Almere. Ook windsurfen en kitesurfen vinden op een beperkt aantal concentratiepunten plaats.

Voor *wandelen en fietsen* is het gebied lastig en prachtig tegelijk. Prachtig omdat op vele plaatsen de natuur, de rust en de ruimte kan worden beleefd van het in dit opzicht unieke gebied, ook in samenhang de aanwezige natuur- en cultuurwaarden. De toegankelijkheid van de kust is echter niet op alle plaatsen goed.

Sportvisserij vindt in het gehele gebied plaats. De kwaliteit van de sportvisserij wordt bepaald door de omgeving van het viswater, het viswater zelf, de visstand ter plekke en de mogelijkheden deze op of aan het viswater te bevissen.

Binnenvisserij

De belangrijkste vormen van visserij in het IJsselmeergebied zijn de visserij op aal (paling), waarvoor fuiken worden gebruikt en de visserij op schubvissen (zoals snoekbaars) waarvoor staande netten worden gebruikt. Door uitkoop (sanering) is het totaal aan aalvistuigen (fuiken) sterk afgenomen. Omdat er tevens afspraken zijn gemaakt voor het technisch aanpassen van de fuiken en de schepen, is ook de bijvangstproblematiek van dit vistuig sterk verminderd.

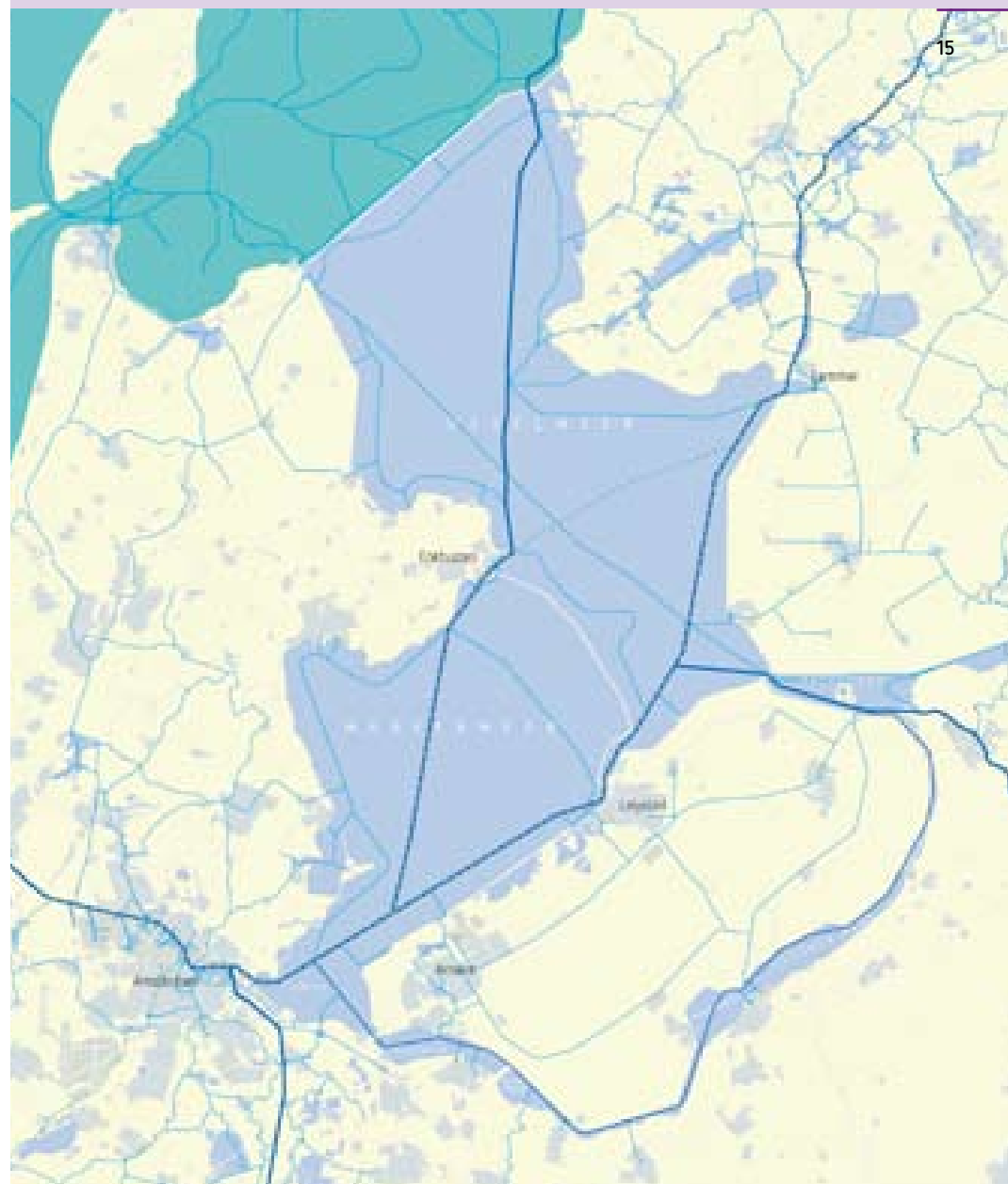
Scheepvaart

Het IJsselmeergebied kent verschillende soorten scheepvaart: beroeps- (vrachtvaart, *bruine vloot*¹ en een paar veerdiensten) en recreatievaart. De bruine vloot speelt een belangrijke rol in dit gebied. In het IJsselmeergebied bevinden zich twee hoofdvaarwegen: Amsterdam - Lemmer en de vaarweg vanuit Amsterdam over het Ketelmeer richting Kampen. Daarnaast is de vaarweg over de randmeren van belang, evenals de verbindingen van de Waddenzee met de binnenwateren en de verbinding van Amsterdam met Harlingen. De route Lemmer-Amsterdam maakt onderdeel uit van de staande Mast-route, die loopt van de Eems tot aan Zeeland (zie figuur 8).

- belangrijke vaarroute
- overige scheepvaarroutes
- staande mastroute

¹ Bruine vloot is de aanduiding voor professionele passagiersvaart met traditionele zeilschepen.

Figuur 8 Scheepvaarroutes

2 Beleidsuitgangspunten

In dit hoofdstuk wordt aangegeven vanuit welke uitgangspunten en kaders de nota IJsselmeergebied beschreven is. De gehanteerde klimaatscenario's worden beschreven. Het vigerend beleid van de relevante sectoren wordt toegelicht.

16

2.1 Uitgangspunten

Aan de Deltacommissie, een staatscommissie onder voorzitterschap van prof. dr. C.P. Veerman, is gevraagd advies uit te brengen over de bescherming tegen de gevolgen van klimaatverandering. Op 3 september 2008 heeft de Deltacommissie het advies 'Samen werken met water' uitgebracht. Het kabinet onderschrijft deze samenhangende visie en heeft besloten het advies als uitgangspunt te nemen voor een verdere uitwerking.

Voor deze beleidsnota hanteert het kabinet mede tegen deze achtergrond de volgende uitgangspunten:

Het kabinet streeft naar een samenhangende, anticiperende en integrale aanpak voor de waterveiligheid, die gericht is op het leggen van verbindingen met de andere opgaven voor een klimaatbestendige inrichting van Nederland (zoals natuur, landbouw, waterbeheer). Ook wil het kabinet ruimte scheppen om het IJsselmeergebied in ruimtelijke en ecologische zin verder te ontwikkelen.

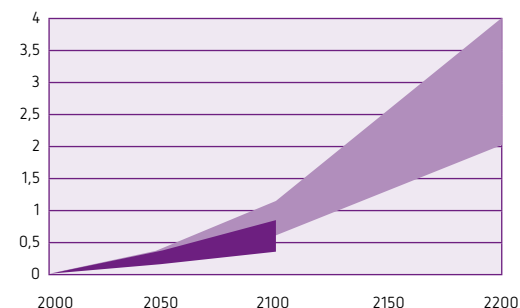
Klimaatverandering vergroot de onzekerheid waarbinnen beslissingen over waterbeheer moeten worden genomen en dwingt om verder vooruit te kijken. Voor de verwachtingen over omvang en tempo van klimaatverandering en de daaruit volgende wateropgaven hanteert dit Nationaal Waterplan de KNMI 2006 scenario's en de verwachtingen van de Deltacommissie voor de plausibele bovengrens op de lange termijn.

Bij de keuze van het scenario speelt het maatschappelijk risico een belangrijke rol. Dat is voor veiligheid groot, voor wateroverlast veel kleiner bijvoorbeeld. Bij een lage flexibiliteit en een hoog maatschappelijk risico verdient het de voorkeur om rekening te houden met de bovengrens van de klimaatverwachtingen. Dan geldt vaak: liever voor langere tijd in één keer goed dan herhaaldelijk ingrijpen.

Het kabinet onderschrijft de keuze van de Deltacommissie voor het IJsselmeer als zoetwaterreservoir en de vergroting van de opslagcapaciteit. Daarin past de keuze voor verschillende peilen in het IJsselmeer en Markermeer, waarmee ecologische en economische kansen in het Markermeer ontstaan en de zoetwateropgave vooral in het IJsselmeer terecht komt. De mate van peilverhoging die in het IJsselmeer noodzakelijk is moet echter nog worden onderzocht, evenals de consequenties die de peilstijging heeft op onder meer de IJsseldelta en de aanvullende maatregelen die er mogelijk en nodig zijn.

Voor het IJsselmeergebied is ten slotte ook van belang, dat het kabinet een nieuwe normeringsystematiek voor de waterveiligheid wil uitwerken. Dit maakt onderdeel uit van de actualisatie van het waterveiligheidsbeleid (zie Beleidsnota Waterveiligheid). Leidend principe hierin is het verbeteren van de veiligheid volgens de benadering van meerlaagsveiligheid. Het kabinet is voornemens in 2011 nieuwe normen te bepalen, uit te drukken in een overstromingskans per dijkkring. Hierin wordt een basisveiligheid

verwerkt voor ieder individu, een maatschappelijk aanvaardbaar risico gericht op grote groepen slachtoffers en een economisch optimaal veiligheidsniveau. Hiervoor worden onder andere de consequenties van de door de Deltacommissie voorgestelde factor 10 in beeld gebracht.

■ KNMI 2006 scenario's
■ Deltacommissie 2008

Figuur 9 Zeespiegelstijging in verschillende klimaatscenario's [in m]

2.2 Huidige kaders

Waterveiligheid

De kaders voor het huidige waterveiligheidsbeleid zijn neergelegd in de Wet op de Waterkering en de planologische kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier. Na een toetsing op basis van de normen uit de Wet op de Waterkering wordt in overleg met betrokken partners het Hoogwaterbeschermingsprogramma opgesteld. Hierin worden de investeringsmaatregelen om de zwakke plekken te verbeteren weergegeven.

Sinds de jaren '50 zijn de omstandigheden in Nederland sterk veranderd. Onze dijken en duinen moeten nu veiligheid bieden aan veel meer inwoners en een aanzienlijk grotere economische waarde dan toen. Daarbij komt de toenemende waardering voor landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische waarden. Ook neemt door de klimaatverandering de rivierafvoer toe en stijgt de zeespiegel. Dit alles betekent dat een herijking van de normen nodig is.

In de beleidsnota Waterveiligheid staat het overstromingsrisicobeheer centraal, met als belangrijkste opgave verstandig omgaan met onzekerheden. Het kabinet kiest op basis van een risicobenadering voor een duurzame aanpak, door inzet op 'meerlaagsveiligheid'. Het voorkómen van overstromingen is en blijft de kern van het waterveiligheidsbeleid (laag 1). Meer dan voorheen wordt daarbij geanticipeerd op klimaatverandering en economische ontwikkelingen. Overstromingsrisico's gaan bovendien vaker en beter

een rol spelen bij de ruimtelijke planning (laag 2). Ten slotte verbetert de organisatorische voorbereiding op overstromingen, voor het geval een dergelijke gebeurtenis zich onverhoopt toch voordoet (laag 3). Deze verbreding van het veiligheidsvraagstuk heeft geresulteerd in een meerlaagsveiligheidsconcept, dat via gebiedsgericht maatwerk uitgevoerd zal worden, ook in het IJsselmeergebied.

Richtlijn Overstromingsrisico's

De Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) verplicht de Europese lidstaten tot informatie-inwinning, overleg- en planvorming voor nationaal en grensoverschrijdend beheer van overstromingsrisico's. Juridische omzetting in nationale wetgeving moet in 2009 gereed zijn. De lidstaten moeten voor 2013 de overschrijdingskans, de overstromingsdiepte, de potentiële schade en het aantal getroffen van risicogebieden op kaart weergeven. Ook moeten de lidstaten voor 2015, in internationaal afgestemde overstromingsrisicobeheerplannen, beschrijven hoe zij de risico's van plan zijn te beheersen. De keuze van doelstellingen en maatregelen wordt overgelaten aan de lidstaten, maar er worden wel een aantal principes voorgeschreven: stroomgebiedaanpak, solidariteit tussen lidstaten, risico-benadering, duurzaamheid en publieke participatie. Zowel de kaarten als de plannen moeten 6-jaarlijks worden herzien.

Kaderrichtlijn Water (KRW)

De Europese kaderrichtlijn water heeft tot doel om de kwaliteit van het oppervlaktewater en het grondwater op orde te brengen. Doelen en maatregelen voor de waterkwaliteit worden vastgelegd in het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW) en in de stroomgebiedbeheerplannen. De maatregelen voor de KRW hebben ook effect op het halen van de instandhoudingsdoelen van Natura 2000 en scheppen goede condities voor recreatie.

In 2015 moet het water een goede ecologische en chemische kwaliteit hebben. Onder voorwaarden kan dit worden gefaseerd tot uiterlijk 2027. Voor de chemische kwaliteit zijn normen vastgesteld, waaraan een resultaatsverplichting verbonden is voor de verschillende beheerders. De ecologische doelstellingen van de KRW dragen vooral bij aan een gevarieerd aquatisch ecosysteem. Voor het IJsselmeer ligt de belangrijkste ecologische opgave in het verder terugdringen van eutrofiëring² en het herstel van de visstand. Voor het Markermeer liggen de problemen vooral in slibvorming, waardoor de leefomgeving van verschillende soorten verslechtert. In het BPRW zijn vanwege de KRW voor het Markermeer op beperkte schaal maatregelen voorzien om heldere luwe zones te creëren. In IJssel- en Markermeer worden daarnaast maatregelen genomen om de vistrek te verbeteren en wordt uitvoering van het visstandsbeheerplan bepleit voor een duurzame visserij.

² Te grote voedselrijkdom in het water

In de Veluwerandmeren ligt de nadruk op het creëren van land-waterovergangen en het verminderen van de regionale fosfaatbelasting.

Ecologie

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft in 1990 de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) geïntroduceerd. Inmiddels is deze vastgelegd in de Nota Ruimte. De EHS bestaat uit een netwerk van natuurgebieden, die in stand gehouden en met elkaar verbonden worden teneinde een groot aantal soorten en ecosystemen te laten voortbestaan. Het rijk is samen met de provincies verantwoordelijk voor de realisatie van de EHS. Het rijk stelt middelen en deskundigheid beschikbaar. De provincies zorgen voor de uitvoering. De EHS moet (inclusief robuuste verbindingen) in 2018 zijn gerealiseerd.

De Europese Unie heeft ten behoud van haar gevarieerde en rijke natuur, het initiatief genomen voor Natura 2000. Dit is een samenhangend Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. Natura 2000 is gericht op de instandhouding en ontwikkeling van soorten en ecosystemen die voor Europa belangrijk zijn. In Nederland is Natura 2000 de ruimtelijke vertaling van de Natuurbeschermingswet. Voor Nederland gaat het in totaal om 162 gebieden. Deze Natura 2000-gebieden wijst Nederland op dit moment aan.

Het hele IJsselmeergebied is onderdeel van de EHS. Het gebied maakt tevens deel uit van de robuuste verbinding Natte As, een strook van natte waterrijke gebieden die van zuid naar noord door Nederland

loopt. Bijna alle wateren, behalve delen van het Gooimeer en het Nijkerkernauw, zijn aangewezen als Natura 2000 gebied (Vogelrichtlijn (VR), Habitatrichtlijn (HR)):

IJsselmeer (VR, HR)
 Markermeer en IJmeer (VR, HR)
 Eemmeer & Gooimeer zuidoever (VR)
 Veluwerandmeren (VR, HR)
 Ketelmeer & Vossemeer (VR)
 Zwarte Meer (VR, HR)

In het kader van de RAMSAR-conventie³ zijn bovengaande gebieden ook aangewezen als wetland. Daarnaast zijn er in Noord-Holland, Flevoland, Overijssel en Friesland verschillende delen van de EHS en Natura 2000 gebieden die een relatie hebben met het IJsselmeergebied, zoals de Oostvaardersplassen en de Wieden.

Nota Ruimte

De Nota Ruimte bevat het rijksbeleid voor de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland en bevat de ruimtelijke bijdrage aan een sterke economie, een veilige en leefbare samenleving en een aantrekkelijk land. De Nota schept ruimte voor ontwikkeling onder het motto 'decentraal wat kan, centraal wat moet' en verschuift het accent van het stellen van ruimtelijke beperkingen naar het stimuleren van gewenste ontwikkelingen, waaronder gebiedsgerichte ontwikkeling.

In de Nota Ruimte⁴ is het ruimtelijk beleid voor het IJsselmeergebied opgenomen. De ruimtelijke reservering voor de Markerwaard is vervallen. De belangrijkste functies van het IJsselmeergebied zijn de borging van de veiligheid, de beperking van wateroverlast, het hebben van een strategische watervoorraad én het behoud en de ontwikkeling van het gebied als grootschalig open gebied met bijzondere internationale natuur-, landschaps- en cultuurwaarden. In het nationaal ruimtelijk beleid staan voor dit gebied specifiek de volgende opgaven centraal:

- goede inpassing van activiteiten in de waarden van natuur, landschap en cultuur van het IJsselmeergebied;
- anticipatie op een geleidelijke stijging van het streefpeil van het IJsselmeergebied en versterking van de dijken voor de lange termijn;
- ruimte voor uitbreiding van de spicuaciteit van de Afsluitdijk op korte termijn;
- behoud van de bergingscapaciteit en strategische zoetwatervoorraad.

Deze doelstellingen en opgaven zijn in de Nota Ruimte vertaald naar een ontwikkelingsperspectief en specifieke beleidskeuzen (Nota ruimte, par. 4.6).

³ RAMSAR: Internationale overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder voor watervogels, genoemd naar de stad Ramsar in Iran.

⁴ Door de Eerste Kamer aangenomen op 17 januari 2006.

Het IJsselmeergebied kenmerkt zich door een aantal *kernkwaliteiten*. Het gaat om natuur, cultuurhistorie en landschappelijke kwaliteit. Nagenoeg het gehele gebied is een beschermd natuurgebied als onderdeel van het Europese netwerk van natuurgebieden, Natura 2000. De cultuurhistorische waarden ontleent het gebied aan de oude Zuiderzeedijken aan de Noord-Hollandse kust, de nieuwe strakke dijken van het nieuwe land en de afsluitingsdijken en aan de historische kernen van veel voormalige Zuiderzee-stadjes en –steden. De landschappelijke kwaliteit is aan te duiden met schaal, weidsheid en open horizon. De belevingswaarde daarvan is groot. De grote watervlakte maakt verre zichten mogelijk en geeft een beleving van leegte: een schaars fenomeen in ons land. De maat van de ruimte is op bepaalde plekken zo groot, dat de overkant van het water achter de horizon verdwijnt en het gebied eindeloos lijkt. Een bijzonder aspect van de beleving van het IJmeer/Markermeer/IJsselmeer is dat er van zuid naar noord sprake is van een opeenvolging van steeds groter wordende ruimtematen. Het water heeft een soort trechtervorm, waarbij het IJ zich verwijdt tot het IJmeer en vervolgens steeds breder wordt richting Markermeer. Nog grotere ruimtematen worden in het IJsselmeer en vervolgens in de Waddenzee en de Noordzee gevonden. Op het Markermeer en het IJsselmeer zijn nog plekken aanwezig, waar rust en duisternis de boventoon voeren: een bijzondere kwaliteit zo dicht bij de Randstad. In een dergelijk

open landschap zijn de silhouetten van dorpen en steden en markante objecten aan de randen bepalend voor de oriëntatie.

Deze kernkwaliteiten zijn voor de toekomst van grote waarde. Het behouden en versterken van deze kwaliteiten is daarom een belangrijk uitgangspunt in het beleid voor het IJsselmeergebied. Nieuwe ontwikkelingen in het gebied moeten daarom zorgvuldig worden ingepast.

Figure 10

3 Streefbeeld

Het streefbeeld verwoordt een wenkend perspectief voor de langere termijn. Het IJsselmeergebied heeft zich ontwikkeld tot een gebied met een klimaatbestendig en veilig watersysteem, een vitaal en robuust ecosysteem met een hoogwaardige ruimtelijke inrichting, gericht op de voorwaarden vanuit veiligheid, zoetwatervoorziening en ecologie.

Het *IJsselmeergebied* heeft een groot aantal veranderingen ondergaan. De Afsluitdijk is versterkt en zijn multifunctionele inrichting draagt bij aan de kernkwaliteiten van het IJsselmeergebied. Besluitvorming over de zoetwatervoorziening van Nederland voor de lange termijn, waaronder die van de Randstad, heeft plaatsgevonden en de aanpassing van het regionale watersysteem is op streek. De dijken van het IJsselmeergebied zijn versterkt en kunnen de peilverhoging in het IJsselmeer aan, ook de kunstwerken zijn aangepast aan de peilverhoging. In het IJsselmeer is het peil opgezet. Daarmee is de zoetwatervoorziening gegarandeerd, evenals het onder vrij verval kunnen spuien op de Waddenzee. In de IJsseldelta zijn maatregelen genomen om het gebied te vrijwaren van overlast door hoge IJsselmeerpeilen. Het peil van het Markermeer-IJmeer en van de Veluwerandmeren is losgekoppeld van het IJsselmeerpeil. Het peilbeheer ondersteunt de natuurontwikkeling en draagt in beperkte mate bij aan de zoetwatervoorziening. Gemalen zijn gebouwd op de Houtribdijk om de waterafvoer uit het Markermeer-IJmeer te regelen.

Het besef dat het *IJsselmeergebied* een uniek waterlandschap is, heeft geleid tot intensiever, maar tevens ook zorgvuldiger gebruik van het gebied. De recreatieve betekenis van het IJsselmeergebied is daarom groter geworden, de natuur is vitaler en robuuster. Zo is er sprake van een duurzame beroepsvisserij, die in evenwicht is met een gevarieerde visstand. Het water is ingezet als kwaliteitsimpuls voor functies als wonen en economische ontwikkeling. De kern-

kwaliteiten natuur, (water-)landschap en cultuurhistorie, waaronder de historische kernen van de voormalige Zuiderzeestadjes en -steden, zijn behouden en versterkt.

Een veelzijdiger, boeiender en aantrekkelijker landschap is ontstaan, omdat de omvang en de locaties voor natuur, recreatie en verstedelijking met zorg zijn gekozen en uitgevoerd. Behalve een sterke ruimtelijke eenheid is er ook een ruimtelijke differentiatie. Zo is er sprake van een aanzienlijke ruimtelijke dynamiek in het zuiden en een relatieve rust in het noorden van het gebied. Accenten zijn geplaatst die recht doen aan het eigen karakter en de dynamiek van de deelgebieden:

In het *IJsselmeer* ligt het accent op veiligheid en zoetwatervoorziening. Natuurbehoud en -ontwikkeling blijven van grote betekenis, maar kunnen verschuivingen hebben ondergaan door een veranderde hydrologische dynamiek. Er zijn robuuste (aquatisch-) ecologische verbindingen met de Waddenzee, het Markermeer en de binnendijkse natte natuurgebieden. De natuurwaarden en de cultuurhistorische waarden langs de Friese kust zijn, ondanks peilstijging en dankzij creatieve ontwerpen, nog steeds van grote waarde.

In het *Markermeer-IJmeer* ligt het accent op een duurzame, klimaatbestendige en veerkrachtige ontwikkeling van het ecosysteem, die perspectieven biedt op een intensivering van het gebruik. De ont koppeling van het IJsselmeer heeft dat vereenvoudigd.

Door de uitvoering van diverse proefprojecten worden de sturingsmechanismen in de (aquatische) ecologie in het Markermeer beter begrepen. Grootschalige moerasgebieden zijn aanwezig evenals vooroevers en luwtedammen. Het slibprobleem in het Markermeer is zover beteugeld, dat er op diverse plekken heldere delen zijn ontstaan waar zich waterplanten ontwikkelen. Ook het aantal watervogels heeft zich hersteld. Het ecosysteem maakt een gradiëntrijke, uitgebalanceerde en klimaatrobuuste ontwikkeling door. Er kunnen innovatieve bouwprojecten gerealiseerd zijn. Het Markermeer-IJmeer is zo ingericht dat het nog steeds een, zij het beperkte, bijdrage levert aan de zoetwatervoorziening. De grenzen daarvan worden gesteld door wat het ecosysteem toelaat.

Het accent bij de *Veluwerandmeren* ligt op behoud en ontwikkeling van de ecologische waarden in harmonie met recreatief gebruik. In 2040 spelen ze geen grote rol in de zoetwatervoorziening en de waterveiligheid. Het peilregime is gekoppeld aan dat van Markermeer-IJmeer en wordt onder andere bepaald door wat nodig is voor de instandhouding en ontwikkeling van de ecologische waarden. Beperkte kleinschalige ontwikkelingen die passen bij de natuur en het recreatieve gebruik hebben hun beslag gekregen.

4 Veiligheid en zoet water

In dit hoofdstuk komen de beleidsvragen voor waterveiligheid en zoetwatervoorziening aan de orde. Daarna wordt kort ingegaan op de voorgestelde aanpak. In de laatste paragraaf wordt uitleg en argumentatie gegeven bij de gemaakte beleidskeuzes.

22

4.1 Beleidsopgave

Veiligheid

Een deel van de dijken rond het IJsselmeergebied is afgekeurd tijdens de 2e toetsingsronde van de Wet op de Waterkeringen en voldoen daarmee niet meer aan de norm.

Sinds de jaren '50 zijn de omstandigheden in Nederland sterk veranderd. Onze dijken en duinen moeten nu veiligheid bieden aan veel meer inwoners en een aanzienlijk grotere economische waarde dan toen. Daarbij komt de toenemende waardering voor landschappelijke, natuurlijke en cultuurhistorische waarden. Ook neemt door de klimaatverandering de rivierafvoer toe en stijgt de zeespiegel. Dit betekent dat een herijking van de normen nodig is.

De veiligheid van Nederland wordt gediend met een adequate rivierafvoer naar zee. Door klimaatverandering staat deze onder druk. Er kunnen in de winter grotere piekafvoeren optreden in de rivieren. Aan de andere kant wordt de waterafvoer naar de Waddenzee door zeespiegelstijging, die in 2100 volgens de meest recente inzichten van Commissie Veerman kan oplopen tot 1,30m, steeds moeilijker. De mogelijkheid tot spuien onder vrij verval wordt steeds kleiner. De kans op (te) hoge waterstanden op het IJsselmeer groeit en hiermee neemt eveneens de kans toe, dat aangrenzende landsdelen overstromen. Om de waterafvoer in de toekomst in stand te kunnen houden moeten er maatregelen genomen worden. Twee

oplossingsrichtingen zijn hiervoor geïdentificeerd. Men kan ervoor kiezen de huidige afvoerstrategie in stand te houden, dat wil zeggen doorgaan met afvoeren onder vrij verval (spuien). Of men kan ervoor kiezen over te gaan tot het bemalen van het IJsselmeer. Beide oplossingsrichtingen hebben de nodige gevolgen voor het gebruik, de landschappelijke en natuurwaarden, de inrichting en het waterbeheer. Deze veiligheidsopgave speelt met name voor het IJsselmeer en de Afsluitdijk.

De beleidsopgave is om tijdig maatregelen te nemen om de groeiende piekafvoeren van de rivier te kunnen blijven afvoeren naar een stijgende zee. De maatregelen moeten houdbaar zijn tot 2100.

Zoet water

Het IJsselmeergebied is het grootste zoetwaterbekken van Nederland en heeft een belangrijke functie in de zoetwatervoorziening van met name Noord-Nederland. In totaal is ruim 30% van Nederland direct of indirect afhankelijk van watervoorziening uit het IJssel- en Markermeer-IJmeer. Klimaatverandering kan betekenen dat in de zomer de beschikbaarheid van zoet water in het IJsselmeergebied wordt beperkt door grotere verdamping en door geringere (rivier-)wateraanvoer, terwijl de zoetwatervraag – door langduriger droogteperiodes en toenemende verzilting – zal toenemen. Ook het beoogde herstel van de zoet-zout-gradient in de Zuid-Westelijke Delta

genereert extra vraag naar zoet water.

Hoe groot het toekomstige gebruik van zoet water wordt, is nog niet duidelijk. Maar zeker is dat Nederland steeds meer te maken krijgt met watertekorten. Droogte is nu al een probleem. De afgelopen jaren hebben zich verschillende, extreme droogtesituaties voorgedaan. De zomer van 2003, toen er zelfs zoet water naar de Randstad werd geleid, is daar het meest recente voorbeeld van. Het IJsselmeergebied wordt in de toekomst steeds belangrijker in de nationale zoetwatervoorziening. Om deze veilig te stellen, moet het peilregime te zijner tijd aangepast worden. Ook de kwaliteit van het beschikbare water moet goed zijn. De opgave voor de zoetwatervoorziening geldt voor het IJsselmeer en het Markermeer-IJmeer.

De beleidsopgave is om bij toenemende droogte en toenemende vraag op een adequate manier te blijven voorzien in de vraag naar zoet water.

4.2 Beleidskeuze

Het kabinet kiest ervoor de strategische zoetwaterfunctie van het IJsselmeergebied te versterken, om te kunnen blijven voorzien in de vraag naar zoet water. Op korte termijn wordt hiertoe de ruimte benut die op dit moment al in het watersysteem aanwezig is. Een beperkte aanpassing in het peilbeheer volstaat. Deze aanpassing moet in elk geval het huidige voorzieningsgebied bedienen. Op langere termijn wordt de

strategische zoetwatervoorraad vergroot door gebruik te maken van een extra waterschijf die door peilverhoging in het IJsselmeer ontstaat. Het kabinet houdt de mogelijkheid open om dan ook een groter deel van West Nederland van zoet water te kunnen voorzien.

Het kabinet kiest als vertrekpunt om de huidige manier van waterafvoer naar de Waddenzee, onder vrij verval via spuisluisen, zo lang mogelijk in stand te houden. Daarmee volgt het kabinet het advies van de Deltacommissie op. Dit betekent dat het peil in het IJsselmeer op termijn gaat stijgen.

Het kabinet kiest ervoor om zowel het Markermeer als de Veluwerandmeren los te koppelen van het IJsselmeer. Dat betekent, dat er in het Markermeer-IJmeer en de Veluwerandmeren een peilregime wordt gevoerd dat (beter) tegemoet komt aan wat nodig is voor een ecologisch duurzame ontwikkeling in het Markermeer-IJmeer en mogelijkheden biedt voor beperkte buitendijkse bebouwing. De Houtribdijk wordt op termijn voorzien van een gemaal.

Het kabinet kiest voor een versterking van de Afsluitdijk gecombineerd met een multifunctionele inrichting die past bij de bestaande kernkwaliteiten van het IJsselmeergebied en rekening houdt met de strategische zoetwatervoorraad van het IJsselmeer op langere termijn.

Het kabinet kiest op basis van een risicobenadering voor een duurzame aanpak, door inzet op ‘meerlaagsveiligheid’.

Het kabinet kiest ervoor om waar mogelijk naar synergie te zoeken tussen de maatregelen voor veiligheid en zoet water en de maatregelen voor ecologie en ruimtelijke kwaliteit.

De beschermingszones rond de waterkeringen worden opnieuw bekeken mede in het licht van het nieuwe normenstelsel en mogelijk aangepast aan bovenstaande beleidskeuzen.

Het rijk neemt in 2009 het initiatief voor inventarisatie en beoordeling van eventuele veiligheidsknelpunten in het buitendijks gebied en zal samen met de bestuurlijke partners bezien of een wijziging van beleid nodig is. Deze verkenning zal vervolgens verder uitgewerkt worden voor het IJsselmeergebied.

4.3 Beleidskeuzen met toelichting

Veiligheid geborgd door spuien onder vrij verval

Er zijn twee strategieën voorhanden om het gebied veilig te houden:

- Vasthouden aan de huidige lijn van spuien onder vrij verval, waarbij de peilen zullen ‘meestijgen met de zeespiegel’⁵. Extra maatregelen voor dijkversterking zullen moeten worden genomen.

---

⁵ In overeenstemming met de nota ‘Anders omgaan met Water’, Waterbeleid in de 21e eeuw, Min VenW, 2000.

- Overstappen op ‘*bemalen*’ van het IJsselmeergebied. Dit betekent dat grote gemalen op de Afsluitdijk moeten worden geplaatst.

Het rijk kiest als vertrekpunt om de huidige manier van waterafvoer naar de Waddenzee, onder vrij verval via spuisluisen, zo lang mogelijk in stand te houden. Daarmee volgt het rijk het advies van de Deltacommissie op. Het rijk kiest hiervoor om de volgende redenen:

- 1 Meestijgen is een robuuste oplossing voor zowel het veiligheidsprobleem als ook voor de zoetwatervoorziening. Zo zijn de twee grote uitdagingen in het gebied met één oplossing gediend.
- 2 Meebewegen met de natuur, dat wil zeggen onder vrij verval blijven afvoeren, heeft de voorkeur boven technische oplossingen, zoals het plaatsen van gemalen. Meebewegen met de zeespiegelstijging kent echter zijn grenzen. Op een gegeven moment, waarschijnlijk ver in de volgende eeuw, zal het wellicht tóch noodzakelijk worden om gemalen te plaatsen op de Afsluitdijk.

Om het spuien onder vrij verval voort te zetten volstaat het om voor de *middellange termijn* (tot ongeveer 2035) de spuicapaciteit op de Afsluitdijk uit te breiden. De staatssecretaris van v&w zal hierover in 2010 het definitieve besluit nemen. Deze extra spuicapaciteit is uiterlijk in 2016 operationeel. Om ook op *lange termijn* (na 2035) het water onder vrij verval te kunnen blijven afvoeren naar de Waddenzee, moet het peil in het IJsselmeer meestijgen met de

stijgende zeespiegel. Het kabinet neemt in 2015 een besluit over de peilverhoging en over de manier waarop deze verhoging in de loop van deze eeuw zal worden doorgevoerd: ineens of in stappen. Tot het besluit in 2015 zal men daarom in het IJsselmeer rekening moeten houden met een peilstijging van 1,5 meter tot 2100.

Een besluit om ‘mee te stijgen met de zeespiegel’ heeft grote gevolgen voor o.a. dijkhoogtes, riviermondingen, natuurwaarden, ruimtelijke kwaliteit, scheepvaart en recreatie. Peilverhoging kan tot gevolg hebben, dat het systeem niet meer voldoet aan de veiligheidsnormen. Het rijk neemt dan haar verantwoordelijkheid om het systeem aan te passen. Dit kan betekenen dat er een nieuw Hoogwaterbeschermingsprogramma gestart gaat worden. Natuurlijk zal dit gebeuren in nauw overleg met betrokken bestuurslagen. Wat betreft de overige gevolgen wordt altijd in overleg met betrokkenen gezocht naar een oplossing. Zie ook de paragraaf ‘peilverhoging in het IJsselmeer na 2035’ voor meer informatie.

IJsselmeergebied als zoetwaterreservoir

Het IJsselmeergebied wordt in de toekomst steeds belangrijker voor de strategische zoetwatervoorziening. Het kabinet kiest ervoor de strategische zoetwaterfunctie van het IJsselmeergebied te versterken. Om dit veilig te stellen, moet het peilregime in de toekomst aangepast worden. Hierbij is het tevens van belang dat de kwaliteit van het beschikbare water goed is.

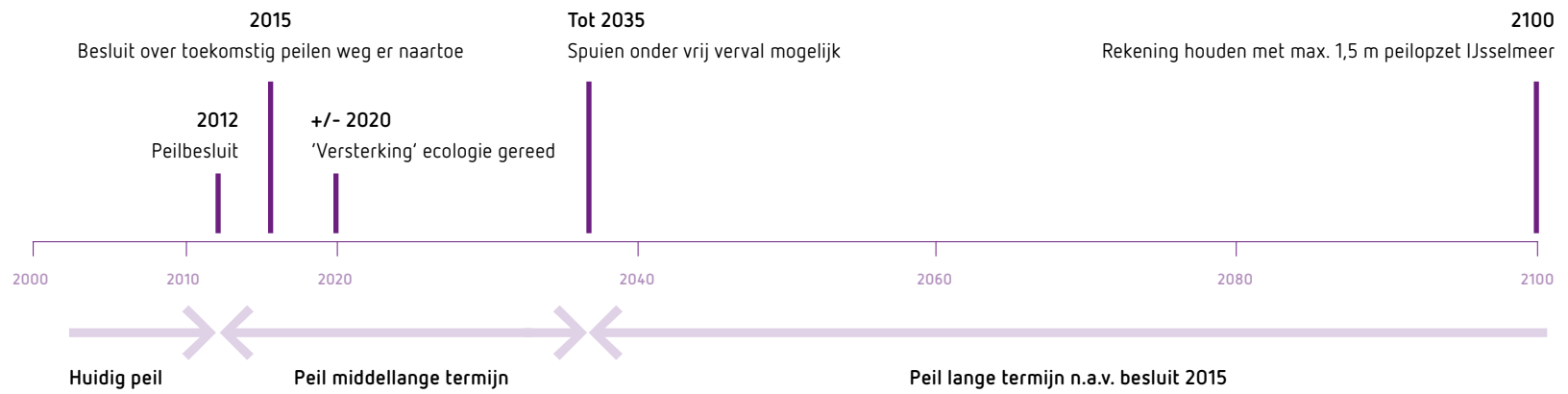
De opgave voor de zoetwatervoorziening geldt voor het IJsselmeer en het Markermeer-IJmeer. Een verbeterde zoetwatervoorziening moet bij voorkeur gekoppeld worden aan een verbetering van de ecologie in het IJsselmeergebied.

Om tegemoet te komen aan de groeiende zoetwatervraag voor de *korte termijn* zal het kabinet uiterlijk in 2012 een nieuw peilbesluit nemen voor het gehele IJsselmeergebied. Bij dit peilbesluit zal het vaste streefpeil, voor zover de huidige infrastructuur het toelaat, vervangen worden door een bandbreedte waarbinnen het waterpeil mag fluctueren. Een combinatie van opzetten en uitzakken wordt mogelijk. Daardoor komt bij langdurige periodes van droogte meer water beschikbaar voor het huidige voorzieningsgebied.

De bovengrens van de bandbreedte zal maximaal 0,30 meter hoger worden dan het huidige zomerpeil. Met dit nieuwe peilregime is de zoetwatervoorziening voor de korte termijn gewaarborgd zonder dat daarvoor grootschalige aanpassingen aan dijkhoogten of andere infrastructuur noodzakelijk zijn.

Ook op *lange termijn* (na 2035) wil het kabinet kunnen voorzien in de, dan nog steeds groeiende, zoetwatervraag. Niet alleen moet er meer water worden aangevoerd naar het huidige voorzieningsgebied, maar ook wil het kabinet bezien of het mogelijk is om West-Nederland vanuit het IJsselmeer van zoet water te voorzien. Ook hiertoe moet de zoetwatervoorraad in het IJsselmeer worden vergroot.

Figuur 10

Voor de zoetwatervoorziening op de lange termijn neemt het kabinet in 2015 een besluit. Dit besluit betreft de mate en de snelheid (fasering) van de peilverhoging in het IJsselmeer in de daarop volgende planperiodes. Als maximum hanteert het kabinet een peilverhoging van 1,5 meter in 2100. Ook zal dan besloten worden of het nodig is om in het IJsselmeer door te gaan met een vorm van flexibel peilbeheer.

Zuinig omgaan met water blijft belangrijk

Aangezien niet alleen op nationale schaal maar ook op internationale schaal water een steeds schaarser goed wordt, vindt het kabinet het IJsselmeergebied als strategisch zoetwaterbekken van Nederland erg urgent, nu en in de toekomst. Het blijft niettemin belangrijk om te streven naar een afname van het watergebruik, iets dat al onderdeel is van het huidige beleid.

Peilverhoging in het IJsselmeer ná 2035

Zowel om redenen van veiligheid als vanwege de zoetwatervoorziening kiest het kabinet voor verhoging van het waterpeil in het IJsselmeer. Met de keuze voor peilverhoging worden beide beleidsvelden, veiligheid en zoetwatervoorziening, adequaat bediend, zoals hierboven is toegelicht.

In 2015 zal het kabinet een besluit nemen over de mate van peilverhoging, die noodzakelijk wordt geacht. Ook besluit het kabinet in 2015 over de planning of fasering van de peilverhoging en het uitvoeringsprogramma om de peilverhoging mogelijk te maken. Daarvoor zal het kabinet eerst de toekomstige zoet-

waterbehoefte in beeld brengen evenals de rol van het IJsselmeergebied in de voorziening van deze waterbehoefte. Vervolgens zal het kabinet samen met de regionale waterbeheerders bepalen, welke maatregelen in het IJsselmeer en in het regionale watersysteem nodig zijn om de zoetwatervoorziening op een kosten-effectieve wijze te regelen. Dit wordt in samenhang gedaan met het onderzoek naar de zoetwatervoorziening in Nederland en de veiligheid in het rivierengebied.

Om in 2100 voldoende watervoorraad te hebben wordt verwacht, dat het peil in het IJsselmeer in 2100 met maximaal 1,5 meter moet worden verhoogd. Inclusief het Markermeer zou een waterschijf nodig zijn van ongeveer 1,1 meter⁶.

Deze getallen gaan uit van een situatie zonder extra inzet op besparing en zelfvoorziening. Bij de besluitvorming in 2015 zal afgewogen worden in hoeverre tegemoet gekomen wordt aan de autonome stijging in de waterbehoefte. Belangrijk onderdeel van deze afweging is het hebben van een beter inzicht in de mogelijkheden om het waterverbruik te beperken. Tot het besluit in 2015 dient men rekening te houden met de maximale peilstijging in het IJsselmeer van 1,5 meter.

Onderzoek voor de besluitvorming door het kabinet in 2015

Om een gedegen besluit te kunnen nemen moeten diverse onderzoeken worden uitgevoerd. De onderzoeksvragen die hiervoor samen met de regio moeten worden beantwoord betreffen onder meer:

- Onderzoek naar de maatregelen die nodig zijn om de inrichting van het IJsselmeer (o.a. Ketelmeer, het Zwarte Water, benedenloop van de IJssel) aan te passen aan de peilverhoging (scenariostudies en kostenstudies);
- Onderzoek naar de gevolgen voor de ecologie in het IJsselmeer, waaronder het overstromen van de natuur, zoals de waardevolle buitendijkse gebieden voor de Friese kust en de effecten voor steden;
- Onderzoek naar de ecologie in Markermeer-IJmeer en de manier waarop de ontwikkeling van de ecologie het beste kan worden ondersteund met maatregelen en met aanpassingen in het beheer. Hiertoe worden onder meer diverse proefprojecten uitgevoerd;
- Onderzoek naar de economische, sociale en ruimtelijke consequenties van verschillende varianten van peilverhoging in het algemeen, maar vooral ook voor de voormalige Zuiderzeestadjes en -steden;

⁶ Deze maximale peilverhoging, waar tot het kabinetsbesluit in 2015 op wordt geanticipeerd, heeft de volgende achtergronden: Volgens de laatste inzichten van de Deltacommissie is 6 °C in 2100 een plausibele bovengrens. Bij deze opwarming is in het gehele IJsselmeergebied een extra waterschijf van ongeveer 1 meter nodig om voldoende watervoorraad te hebben voor de extra vraag uit het huidige voorzieningsgebied en 0,1 meter voor de vraag uit West-Nederland. Wanneer deze voorraad alléén in het IJsselmeer wordt aangelegd, betekent dit voor het IJsselmeer nog eens een extra waterschijf van 0,4 meter. Daarmee komt de totale peilstijging op het IJsselmeer uit op 1,5 m.

Oplossingsrichtingen die uit beeld verdwijnen

Geen extra compartiment IJmeer

In 'Een ander IJsselmeer, een ander beleid' is het extra compartiment IJmeer gepresenteerd als een vorm van toekomstgericht denken: een nieuw compartiment als onderdeel van de Noordvleugel zou een natuurmeer (Markermeer) en een stadsmeer (IJmeer) creëren. De veronderstelde dijk tussen Almere en Waterland zou voor ontsluiting zorgen, er zou een vast peil kunnen worden gehandhaafd (in tegenstelling tot een flexibel peil op het Markermeer) en dat vaste peil zou voordelig zijn voor veiligheid en buitendijkse ontwikkelingen en met name het wonen meer kansrijk maken. Door het peil te verbinden aan het peil in Amsterdam zou ook een directe verbinding ontstaan tussen Amsterdam Centraal station en Almere.

Er blijkt onvoldoende reden te zijn voor een extra compartiment.

- 1 De maatregel draagt er niet toe bij dat de Oranjesluizen langer kunnen worden opengesteld. Het peil in de Amsterdamse grachten laat maar heel weinig speling toe in verband met de fundering van de huizen. Langdurig openstellen van de Oranjesluizen maakt het erg moeilijk het peil naar behoren te regelen. Verder vervullen de Oranjesluizen een belangrijke rol om wateroverlast binnendijks (in het beheergebied van Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht) te voorkomen.
- 2 Compartimentering van IJmeer en Markermeer zou een bijdrage leveren aan de veiligheid achter alle bestaande keringen en nieuwe keringen in het IJmeer. De bijdrage van een nieuwe compartimenteringsdijk aan de veiligheid blijkt slechts minimaal. Door de verkleining van het wateroppervlak zou de golfploop afnemen. Toch is de strijklengte (de lengte op het water waar de wind vrij spel heeft en het water op kan stuwen) op het IJmeer nog zodanig, dat er nog steeds behoorlijke opwaaiing kan ontstaan. Waterkeringen rondom buitendijkse bebouwingen zoals IJburg zullen dan ook altijd nodig blijven.
- 3 Verwacht wordt, dat de waterkwaliteit in het IJmeer verslechtert door de hoge concentraties aan nutriënten en sulfaat in het Gooi- en Eemmeer, met gevolgen bij inlaat in achterland. De kans op regelmatige blauwalgenbloei neemt toe.

Geen estuarium

Het herstel van het estuarium in het IJsselmeergebied is als beleids optie bekeken. De functie van het gebied als zoetwaterbekken is echter te belangrijk. Daarom is het herstellen van een estuarium, waarmee het IJsselmeer opnieuw met de zee wordt verbonden, niet langer een optie.

Voor het ecologisch systeem is herstel van de zoet-zout-overgang niettemin belangrijk. Met name trekvisserij profiteren hiervan. Voorwaarde voor herstel is, dat dit niet moet leiden tot een afname van de zoetwatercapaciteit van het IJsselmeer. De schaal zal dan ook relatief beperkt zijn. Ook de beheersbaarheid is een factor van belang.

- Onderzoek naar de omvang van de toekomstige waterbehoefte en de rol van het IJsselmeer daarin als strategisch waterleverancier;
- Onderzoek naar eventuele aanpassing van de verdeling van het rivierwater dat Nederland binnenkomt over de verschillende riviertakken op de lange termijn. Dit is een vraagstuk dat op nationaal niveau wordt opgepakt;
- Het opstellen van een integraal afwegingskader (met een zowel regionaal als landelijke invalshoek) van verschillende peilvarianten waarin ook maatschappelijke consequenties worden meegenomen.

Het beantwoorden van deze essentiële vragen kost vijf tot zes jaar. Dit is inclusief een integrale effectenstudie naar de meest wenselijke waterhuishoudkundige aanpak en de voorbereiding van het definitieve besluit.

Ontkoppeling Markermeer-IJmeer en Veluwerandmeren

Het rijk kiest ervoor om zowel het Markermeer als de Veluwerandmeren op termijn los te koppelen van het IJsselmeer. Dat betekent dat het waterpeil in Markermeer en Veluwerandmeren dan niet langer gekoppeld zal zijn aan dat van het IJsselmeer. In termen van *veiligheid* betekent dit dat de dijken rond het Markermeer-IJmeer vanwege de zeespiegelstijging niet verder hoeven worden verhoogd. Daarmee blijft ook de *cultuurhistorische waarde* van de vele stadjes en steden rond Markermeer en de Veluwerandmeren behouden.

Voor de *ecologie* heeft de ontkoppeling vele voordelen. De zeer waardevolle ondiepe gebieden, met lokaal allerlei standplaatsgebonden ecologische waarden, blijven ondiep en dus behouden. Met de keuze voor ontkoppelen wordt het bovendien eenvoudiger om het peilregime voor de lange termijn af te stemmen op het halen van ecologische doelen. Zo wordt overwogen om een *seizoensgebonden peil* in te voeren. De term seizoensgebonden peil refereert aan een peilbeheer, dat de ecologie ondersteunt en de robuuste ontwikkeling ervan stimuleert. In de praktijk betekent dit, dat met behulp van het peilbeheer een natuurlijk peilverloop wordt aangehouden met hoge peilen in het voorjaar en lage peilen aan het einde van de zomer. Ook in dit geval wordt uitgegaan van een peil, dat maximaal 0,30 meter hoger is dan het huidige zomerpeil. Een en ander kan betekenen dat het peilbesluit van 2012 moet worden herzien. Onderzoeken zullen worden uitgevoerd om over dit seizoensgebonden peil een verantwoord besluit te kunnen nemen.

Ontkoppeling creëert ook gunstiger voorwaarden voor andere buitendijkse ontwikkelingen, zoals verstedelijking. Deze ontwikkelingen moeten wel rekening houden met het genoemde seizoensgebonden peil.

Naarmate het peil in het IJsselmeer verder stijgt, komt het zwaartepunt van de strategische zoetwatervoorraad steeds meer in het IJsselmeer te liggen,

in plaats van in het gehele IJsselmeergebied. Het Markermeer-IJmeer behoudt een beperkte rol in de zoetwatervoorziening op lange termijn en krijgt een functie in het doorvoeren van water vanuit het IJsselmeer naar West-Nederland.

Om de ontkoppeling mogelijk te maken moet de Houtribdijk geschikt gemaakt worden als compartimenteringsdijk en moeten er gemalen geplaatst worden op de Houtribdijk en mogelijk ook bij de Roggebotsluis⁷.

Vrijstelling eis compensatie waterberging

In het huidige beleid wordt voor elke ontwikkeling in het IJsselmeergebied, die het waterbergend oppervlak⁸ vermindert, geëist dat deze vermindering volledig wordt gecompenseerd. Dit is gedaan vanuit de filosofie dat alle ruimte nodig is om in extreme omstandigheden voldoende waterbergingscapaciteit te behouden. Dit leidt er in de praktijk toe dat buitendijkse ontwikkelingen erg kostbaar zijn dan wel onhaalbaar. Er is onderzocht of het mogelijk is om ruimte te geven aan buitendijs wonen werken en recreëren, zonder dat daar de genoemde compensatieverplichting tegenover staat.

⁷ T.b.v. de afwatering van de Veluwerandmeren.

⁸ Waterbergend oppervlak is in de praktijk in het IJsselmeergebied gelijk aan 'overstroombaar' wateroppervlak: het gaat om gebieden waar extra water geborgen kan worden bij b.v. een hoge afvoer van de IJssel, veel regenval, of wanneer gedurende een langere periode niet gespuid kan worden vanwege een hoge stand van de zee).

Uit onderzoek blijkt dat een geringe afname van het waterbergend oppervlak (1 tot 2%) door buitendijkse ontwikkelingen leidt tot een geringe toename van de maximale waterstanden in het IJsselmeergebied van ongeveer 1 à 2 cm. Het is van belang te beseffen dat deze verhoging vooral van belang is onder extreme omstandigheden als het IJsselmeerpeil sterk verhoogd is, omdat er niet kan worden gespuid. Er is geen sprake van een structurele verhoging van peil. Een toename van de maximale waterstanden met 1 à 2 cm leidt niet tot significante veiligheidsrisico's. Vanuit de veiligheidsoptiek is daarom een vermindering van de waterbergingscapaciteit van 1 tot 2% van het waterbergend oppervlak acceptabel. Wat dit betekent voor het ruimtegebruik, wordt besproken in het hoofdstuk over ruimtelijke inrichting.

Nieuwe veiligheidsnormen en beschermingszones

In de beleidsnota Waterveiligheid staat het overstromingsrisicobeheer centraal, met als belangrijkste opgave verstandig omgaan met onzekerheden. Het kabinet kiest op basis van een risicobenadering voor een duurzame aanpak, door inzet op 'meerlaagsveiligheid'. Het voorkómen van overstromingen is en blijft de kern van het waterveiligheidsbeleid (laag 1). Meer dan voorheen wordt daarbij geanticipeerd op klimaatverandering en economische ontwikkelingen. Overstromingsrisico's gaan bovendien vaker en beter een rol spelen bij de ruimtelijke planning (laag 2). Ten slotte verbetert de organisatorische voorbereiding op overstromingen, voor het geval een dergelijke gebeurtenis zich onverhoopt toch voordoet (laag 3).

Deze verbreding van het veiligheidsvraagstuk heeft geresulteerd in een meerlaags veiligheidsconcept, dat via gebiedsgericht maatwerk uitgevoerd zal worden, ook in het IJsselmeergebied.

Zowel vanwege de sterke bevolkingsgroei van de afgelopen decennia, de economische ontwikkeling en de klimaatverandering als ook vanwege het advies van de Deltacommissie wordt er in 2011 een nieuw normenstelsel bepaald voor de overstromingskansen per dijkkringgebied (principebesluit). In de periode tot 2010 worden op landelijk niveau hiervoor een volwaardige kosten-batenanalyse uitgevoerd en wordt er een intensief onderzoekstraject gezet op het slachtofferpotentieel bij overstromingen en de mogelijkheden die er zijn om dit te vertalen in het normenstelsel. Tegelijkertijd wordt er onderzocht wat de betekenis is van de door de Deltacommissie voorgestelde verhoging van de veiligheidsnormen met een factor 10. Tijdens de vierde toetscyclus van de waterkeringen (2011-2017) wordt met het nieuwe normenstelsel voor een representatief aantal dijk-ringen proefgedraaid. In 2018 vindt definitieve besluitvorming plaats over het landelijk doorvoeren van een nieuwe normensystematiek.

Voor de buitendijkse veiligheid blijft het uitgangspunt dat bewoners en gebruikers van het buitendijks gebied het risico dragen voor schade door water en een eigen verantwoordelijkheid hebben voor het nemen van gevolgbeperkende maatregelen. Het kabinet neemt niettemin in 2009 het initiatief voor een inventarisatie en beoordeling van knelpunten in het beleid voor het buitendijks gebied en beziet

samen met de bestuurlijke partners of een wijziging van beleid nodig is. Deze herijking zal plaatsvinden in het licht van de nieuwe normen en zal een koppeling leggen met een basisveiligheid.

In de Nota Ruimte zijn voor de primaire waterkeringen ruime beschermingszones opgenomen. In de komende planperiode zal de maatvoering van de beschermingszones voor het IJsselmeergebied worden geëvalueerd en zo nodig herijkt. Vooruitlopend op deze herijking zullen in 2009 uitgangspunten worden opgesteld om bij knelpunten bij buitendijkse ontwikkelingen tot een evenwichtige afweging te kunnen komen.

Multifunctionele hoogwaterbescherming

De Afsluitdijk zal zo worden aangepakt dat hij weer 100 jaar mee kan en voldoet aan de veiligheidsnormen. Samen met de regio en de markt onderzoekt het rijk of er - gekoppeld aan de benodigde werkzaamheden voor de veiligheid - méér mogelijk is met de Afsluitdijk. Er worden onder andere kansen gezien op het gebied van duurzame energie, recreatie en natuurontwikkeling. Uiterlijk in 2009 stelt het ministerie van v&w het proces vast voor de integrale versterking van de Afsluitdijk. In dit kader zet het rijk ook in op een nog nader uit te werken maatregel ter verbetering van de zoet-zout overgang. Het kabinet zal in 2010 een besluit nemen over de toekomstige versterking en multifunctionele inrichting van de Afsluitdijk, na overleg met de betrokken provincies Noord-Holland en Friesland en de gemeenten Wunseradiel en Wieringen. Na dat besluit worden betrokken

gemeenten en provincies verzocht om ruimtelijke reserveringen op te nemen in de eigen plannen.

Het kabinet zal in het lopende Hoogwaterbeschermingsprogramma voor de Markermeerdijken en de Houtribdijk de kansen onderzoeken voor synergie tussen veiligheid en ecologie, zonder dat dit tot vertraging leidt in de lopende uitvoeringsprogramma's. De ervaringen die hiermee opgedaan worden, worden benut bij de dijkversterkingen rond het IJsselmeer.

5 Ecologie

5.1 Beleidsopgaven

Het IJsselmeergebied herbergt bijzondere natuurwaarden. Het gebied is het grootste aaneengesloten zoetwatermeer in Nederland en daarmee uniek.

Ook internationaal is het gebied van grote betekenis en heeft het niet voor niets een Natura 2000 status.

Door de aanwezigheid van uitgestrekte velden met waterplanten, relatief ondiepe, voedselrijke wateren, openheid, rust en ruimte zijn er veel soorten en grote aantallen vogels die foerageren, ruien en rusten in en rusten, foerageren en broeden aan de randen van het gebied. Het IJsselmeergebied vormt een onmisbare schakel in de vogeltrekroutes tussen Siberië en Afrika. In de drukste periode in de herfst, winter, voorjaar zijn er duizenden vogels te vinden in het IJsselmeergebied.

Neergaande trend

Een deel van de natuurwaarden in het IJsselmeergebied staat onder druk. Er is op onderdelen zelfs sprake van een neergaande trend, waarvan de oorzaken al enige jaren onderwerp van studie zijn. Sinds begin jaren tachtig is het aantal individuen van sommige vogelsoorten met ruim 70% afgenomen. We zien steeds minder sterns en meeuwen, futen, zaagbekken en duikeenden. Een belangrijke oorzaak hiervoor is de afname van belangrijke voedselbronnen, zoals de spiering en de driehoeksmossel. De stijgende temperatuur van het water lijkt een belangrijke oorzaak voor de verminderde aanwezigheid van de spiering, maar is waarschijnlijk niet de

enige oorzaak. In het Markermeer lijkt vooral de grote hoeveelheid opwervend slib de afname van de driehoeksmossel te veroorzaken. Voor de afname van driehoeksmosselen in het IJsselmeer is vooralsnog geen afdoende verklaring gevonden.⁹

Zuiderzeewerken

Dat de natuurwaarden onder druk staan heeft verschillende oorzaken. Na het afsluiten van de Zuiderzee en vervolgens de aanleg van de Houtribdijk en de compartimentering, zijn de voedselrijke, ondiepe zoetwatermeren ontstaan. Het afsluiten heeft grote ecologische gevolgen gehad voor flora en fauna. De geleidelijke estuariene overgang tussen zoet en zout, tussen land en water, tussen zand en slib, tussen diep en ondiep en tussen luw en blootgesteld aan de elementen is verdwenen en heeft plaatsgemaakt voor een zoetwater ecosysteem met een andere dynamiek.

Het huidige ecosysteem is relatief jong en kwetsbaar en is nog steeds in ontwikkeling. Veranderingen in inrichting, gebruik en beheer hebben daarom nog grote invloed op het systeem. Door de afnemende draagkracht van het ecosysteem is de visserijdruk nog niet in evenwicht met de visstand en is er sprake van overbevissing. Vooral in het Markermeer komen hoge slibgehaltenes voor die het ecosysteem verder onder druk zetten. Daarbij wordt het IJsselmeergebied steeds intensiever gebruikt, onder andere voor recreatie, waarbij sommige vormen ten koste gaan van de rust en ruimte en zo een bedreiging voor de natuur vormen.

Opgaven

We staan voor grote opgaven om op korte termijn de neergaande trends te keren en de natuurwaarden te behouden. Belangrijk onderdeel van de opgave is het verkrijgen van inzicht in de factoren die bepalend zijn voor de richting waarin het ecosysteem zich ontwikkelt, zodat er maatregelen kunnen worden ontworpen die bijdragen aan het bereiken van de doelen die worden gesteld. Daarbij liggen de urgentie en de aard van de opgave anders per compartiment.

Voor het IJsselmeer is de opgave met name om de zoet-zout overgang te verbeteren voor trekvissen, zonder het zoete karakter van het IJsselmeer aan te tasten. Ook is er de opgave om de natuurwaarden te behouden ondanks de negatieve effecten, die verwacht mogen worden van peilverhoging.

In het Markermeer-IJmeer is de opgave om randvoorwaarden te scheppen voor een robuust ecosysteem, zodanig robuust dat het mogelijkheden biedt voor een intensivering van het ruimtegebruik.

Voor de Veluwerandmeren is de belangrijkste opgave de natuurwaarden te behouden evenals het recreatieve gebruik dat hierop is afgestemd.

5.2 Beleidskeuze

Het kabinet neemt in 2009 een principebesluit over de toekomst van de ecologische ontwikkeling in het Markermeer/IJmeer.

In 2010 is bijna het gehele IJsselmeergebied door LNV aangewezen als Natura 2000-gebied. Rijkswaterstaat heeft in 2010 maatregelen opgenomen in het programma IJsselmeergebied binnen het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW), die er toe bijdragen dat de doelstellingen van de KRW en Natura 2000 worden gehaald.

In 2015 worden de doelen van Natura 2000 geëvalueerd en zo nodig aangepast, op basis van de resultaten van het gevoerde beheer, nog uit te voeren onderzoek en de extra investeringen.

Het kabinet gaat de komende jaren extra investeren in onderzoek naar effectieve maatregelen om de natuurkwaliteit in vooral het Markermeer-IJmeer te versterken.

In de komende beheerperiode (2009-2015) wordt ook de autonome neergaande trendstudie voortgezet, die een beter inzicht moet verschaffen in oorzaken van de neergaande trends en effectiviteit van oplossingsrichtingen. Hiervoor is 3 miljoen euro beschikbaar gesteld.

Het kabinet streeft voor het IJsselmeer en Markermeer/IJmeer naar een duurzaam visstandbeheer met de daarbij behorende duurzame visserij, passend binnen de kaders van Natura 2000 en KRW. In 2009 stelt het ministerie van LNV samen met de beroepsvisserij, sportvisserij en waterbeheerder gezamenlijk een visplan vast.

5.3 Beleidskeuzen met toelichting

Principebesluit Markermeer/IJmeer

In het kader van Randstad Urgent zal het rijk eind 2009 overgaan tot samenhangende besluitvorming over de vier RU projecten, die van invloed zijn op het ruimtegebruik in het Markermeer-IJmeer, te weten de projecten ‘Toekomstagenda Markermeer-IJmeer’, ‘Schaalsprong Almere 2030’, ‘Planstudie Openbaar Vervoer Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad’ en ‘Ontwikkelingsmogelijkheden lange termijn Schiphol en de luchthaven Lelystad’:

- 1 Onder aanvoering van het rijk en samen met de regio worden vóór 2010 de juridische mogelijkheden van de Natuurbeschermingswet verkend om te komen tot een gecombineerde opgave voor ecologische schaa sprong en buitendijkse stedelijke ontwikkeling.
- 2 De regio verkent, als bouwsteen voor de afweging en de samenhangende besluitvorming door het rijk, de financiële strategieën om de opgave voor de ecologische schaa sprong mogelijk te maken.

In het project ‘Toekomstperspectief Markermeer-IJmeer’, dat in het kader van Randstad Urgent wordt uitgevoerd, is de verdergaande ecologische ambitie voor het Markermeer beschreven. Met deze zogenaamde ecologische schaa sprong wordt gestreefd naar een robuust ecologisch systeem, waardoor ruimte kan ontstaan voor ruimtelijke ontwikkelingen, zoals woningbouw. Concreet omvat het voorgestelde robuuste ecologische systeem het grootschalig aanleggen van buitendijkse moerassen, vooroevers en van natte binnendijkse gebieden. Dat maakt het ecologisch systeem evenwichtiger en weerbaarder tegen bijvoorbeeld verstoring door de mens of klimaatveranderingen.

IJsselmeergebied wordt Natura 2000 gebied

Om grip te krijgen op de neergaande ecologische trend zijn er maatregelen genomen die vooruitlopen op het duurzaam in stand houden van de soorten en leefgebieden, een opdracht die voortvloeit uit Natura 2000, waarin instandhoudingdoelstellingen zijn geformuleerd. Uiterlijk in 2010 zijn de Natura 2000 gebieden in het IJsselmeergebied aangewezen. Rijkswaterstaat stelt het programma ‘Water en Natuur’ op, als onderdeel van het BPRW: hierin zijn maatregelen opgenomen die bijdragen aan het bereiken van de doelen van de Kader Richtlijn Water. Daarnaast is RWS voortouwnemer in het opstellen van het beheerplan van Natura 2000. Alle beheerders in het gebied nemen hierin maatregelen op, die bijdragen aan het bereiken van de doelen van Natura 2000. Na vaststelling worden de Natura 2000 beheerplannen

automatisch een integraal onderdeel van het BPRW. In 2015 worden de Natura 2000 doelen geëvalueerd en mogelijk aangepast.

Onderzoek naar maatregelen voor meer natuurkwaliteit

Het IJsselmeergebied moet de kans krijgen om zich te ontwikkelen tot een *duurzaam ecologisch systeem*. De huidige kennis over het watersysteem is nog onvoldoende om met zekerheid te kunnen zeggen welke maatregelen toereikend zijn om de neergaande trend te keren en de natuurwaarden in stand te houden. Het rijk en de regio willen grip krijgen op de oorzaken van de neergaande trend, zodat maatregelen genomen kunnen worden, die bijdragen aan het bereiken van de doelen van Natura 2000. Daarbij worden de lopende onderzoeks- en uitvoeringstrajecten van het rijk gebruikt. Bij de al in uitvoering zijnde dijkversterkingstrajecten in het IJsselmeer en Markermeer (Afsluitdijk, Houtribdijk en Markermeerdijken) zoekt het rijk naar combinaties van dijkversterking met natuurontwikkeling.

Om meer kennis te krijgen van effectieve maatregelen voor het bereiken van een robuust ecosysteem en om bij te dragen aan het versterken van de natuurkwaliteit in vooral het Markermeer-IJmeer, heeft het kabinet €25 miljoen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van de *natuurpilot* ‘Natuurlijk(er) Markermeer-IJmeer’ (NMIJ). Dit proefproject vormt een eerste stap in het uitwerken van een perspectief op een duurzaam ecologisch systeem en wordt onder

verantwoordelijkheid van het kabinet uitgevoerd door Rijkswaterstaat, in overleg met provincies en belangengroepen.

In de komende beheerperiode wordt ook de *autonome neergaande trendstudie* voortgezet, die een beter inzicht moet verschaffen in de oorzaken van de neergaande trends. Deze studie zal vóór 2015 resulteren in een advies over de in de toekomst te volgen ecologische koers van het gebied. Eén en ander geschiedt in samenhang met het hierboven genoemde proefproject NMIJ. Hiervoor is 3 miljoen euro beschikbaar gesteld.

In 2015 wordt vastgesteld of de natuurwaarden duurzaam zijn veilig te stellen. Hiervoor worden de resultaten van het eerste beheerplan gebruikt, de resultaten van de studie naar de neergaande trend en de resultaten van de natuurpilot NMIJ.

In algemene zin zijn de volgende maatregelen of combinaties van maatregelen mogelijk:

- Het vergroten van de verscheidenheid van leefgebieden, bijvoorbeeld door vooroevers, moerasvelden en luwe zones aan te leggen;
- Het verbeteren van de verbindingen voor vissen tussen de watersystemen, door vispassages aan te leggen en visvriendelijk spuibeheer te plegen;
- Het verminderen van het slibgehalte in - delen van - het Markermeer, door eilanden en/of luwtedammen aan te leggen, slibvangputten te maken of plaatselijk de bodem te verdiepen en daarmee meer reliëf op de bodem te krijgen.

Ieder compartiment heeft een eigen *focus voor het ontwikkelen van randvoorwaarden* voor een duurzaam ecologisch systeem. De focus voor het IJsselmeer en Markermeer is gericht op voedsel (vis, driehoeksmosselen en waterplanten) voor vogels. Belangrijk zijn de verbindingen tussen IJsselmeer en Waddenzee, tussen IJsselmeer en Markermeer en tussen beide merengebieden en de natte binnendijkse gebieden. Voor het Markermeer is naast de voedselproblematiek de slibproblematiek het belangrijkste punt van aandacht.

Voor het IJsselmeer is de overgang van zout naar zoet voor vissen het belangrijkste punt, en op termijn het behoud van de natuurwaarden van de Friese kust in relatie tot het besluit over het toekomstig peil. De balans tussen recreatie, waterkwaliteit en natuurwaarden is voor alle randmeren een aandachtspunt.

Visserij wordt duurzaam

In 2009 hebben de beroepsvisserij en de sportvisserij samen met de waterbeheerder een *visplan* opgesteld, dat door het Ministerie van LNV wordt goedgekeurd. Het rijk streeft voor de visstand en de visserij op IJsselmeer en Markermeer naar de volgende situatie:

- een gevarieerde visstand en evenwichtige populatieopbouw;
- een duurzaam visstandbeheer vormgegeven door een samenwerking tussen verschillende belangengroeperingen, instellingen en organisaties;
- een beperkt aantal professionele en economisch gezonde bedrijven oefent de visserij op een duurzame en maatschappelijk verantwoorde wijze uit.

Een en ander past binnen de kaders van Natura 2000 en de Europese KaderRichtlijn Water. Om dit te bereiken is al een aantal stappen gezet: de binnenvisserij is met 50% gesaneerd en vissers zijn verplicht om hun vistuig aan te passen, zodat de bijvangst verminderen.

6 Ruimtelijke inrichting en buitendijks bouwen

6.1 Beleidsopgaven

Er is behoefte aan nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in het IJsselmeergebied. Diverse overheden, maatschappelijke organisaties en private partijen hebben plannen en initiatieven voor nieuwe buitendijkse ontwikkelingen. Het gaat om wonen, werken, recreatievoorzieningen, infrastructuur en windenergie. Meestal gaat het om kleinschalige ontwikkelingen verspreid over het gebied. In het zuidelijk deel van het gebied - het IJmeer en het zuidelijk deel van het Markermeer – gaat het ook om grootschalige initiatieven voor stedelijke ontwikkeling in en aan het water. In de toekomst zal behoefte zijn aan meer en betere oever- en vaarrecreatievoorzieningen. Er is vraag naar nieuwe locaties voor windturbines. De huidige beleidskaders zijn niet voldoende ontwikkelingsgericht, waardoor de initiatieven lastig van de grond komen. De ruimtelijke opgave concentreert zich voornamelijk in Markermeer-IJmeer.

Het rijk wil de ruimtelijke ontwikkeling van het IJsselmeergebied stimuleren en faciliteren.

Het gaat hierbij om de volgende aspecten van deze ontwikkeling:

- het versterken van de concurrentiepositie van de Randstad door het realiseren van een kwalitatief hoogwaardige groei van de Noordvleugel van de Randstad
- het ontwikkelen van nieuwe woonmilieus door het toestaan van hoogwaardige kleinschalige bebouwing in en aan het water in het gehele IJsselmeergebied,
- het verbeteren van het toeristisch recreatief product en
- het realiseren van een vitaal en duurzaam ecosysteem.

Hiertoe wil het Rijk heldere kaders en randvoorwaarden stellen, die zowel de gewenste ontwikkelingen stimuleren, als ook de waardevolle kernkwaliteiten van het gebied beschermen. De kernkwaliteiten die moeten worden beschermd zijn de natuurkwaliteit, het landschap en de karakteristieke cultuurhistorie. Nieuwe ontwikkelingen in het gebied moeten daarom zorgvuldig worden ingepast.

In deze paragraaf wordt op onderdelen het ruimtelijk beleid voor het IJsselmeergebied aangepast ten opzichte van het in de Nota Ruimte verwoorde beleid. In deze beleidsnota worden ruimere mogelijkheden geboden voor zowel buitendijkse bebouwing als ook voor natuurontwikkeling, zij het onder strikte randvoorwaarden.

6.2 Beleidskeuzen

Het kabinet vindt de ruimtelijke kernkwaliteiten van het IJsselmeergebied belangrijk. Om deze zo veel mogelijk te behouden en daar waar mogelijk te versterken, wordt op zorgvuldige wijze ruimte gegeven aan nieuwe buitendijkse ontwikkelingen. Als uitzondering op hetgeen is vastgelegd in de Nota Ruimte hoeft voor deze beschikbaar gestelde ontwikkelingsruimte geen compensatie voor het verlies aan waterbergend vermogen plaats te vinden.

Om de ruimtelijke kwaliteit van het IJsselmeergebied te waarborgen wordt, na overleg met de provincies, een kwaliteitsteam ingesteld door het kabinet. Op basis van een handreiking wordt getoetst op de ruimtelijke kwaliteit. Deze constructie is eerder bij het programma 'Ruimte voor de Rivier' gebruikt.

In 2009 brengt het kabinet een beleidsbrief uit over de uitkomst van een integrale verkenning naar de gebiedsontwikkeling in de regio Amsterdam-Almere met daarin een (samenhangend) principebesluit over vijf projecten uit het programma Randstad Urgent:

- Toekomstagenda Markermeer-IJmeer
- Planstudie Openbaar Vervoer Schiphol-Amsterdam-Almere-Lelystad
- Schaalsprong Almere 2030
- Ontwikkelingsmogelijkheden lange termijn Luchthavens Schiphol-Lelystad
- Een (pré-)verkenning naar het verkeer- en vervoersysteem in het gebied ten oosten van Almere en 't Gooi (AGU).

Als voorwaarde voor alle buitendijkse ontwikkelingen geldt dat ze moeten passen binnen de natuurwetgeving en dat het functioneren van watersysteem nu en in de toekomst niet wordt belemmerd. De belangrijkste eis die uit dit laatste punt voortvloeit voor ontwikkelingen in het *IJsselmeer* is dat rekening moet worden gehouden met een stijging van het streefpeil met maximaal 1,5 meter t.o.v het huidige streefpeil. Verder moeten ontwikkelingen in het *hele IJsselmeergebied* rekening houden met de invoering van een bandbreedte waarbinnen het zomerpeil mag fluctueren. Dit betekent dat ontwikkelingen rekening moeten houden met een maximale verhoging van het zomerpeil met 0,30 meter.

In het kader van het project Landelijke Uitwerking Windenergie zal het kabinet voor het einde van deze kabinetsperiode een besluit nemen over het beleid voor plaatsing van windturbines in Nederland voor de lange termijn, waaronder in het IJsselmeergebied.

6.3 Beleidskeuzen met toelichting

Het IJsselmeergebied heeft goede mogelijkheden voor verdere vergroting van de recreatieve betekenis, voor de ontwikkeling van een vitale en robuuste natuur, voor wonen aan en in het water en voor een gezonde economische ontwikkeling. De verdere ontwikkeling zal leiden tot een veelzijdiger, boeiender en aantrekkelijker landschap, als de omvang en de locaties voor de verschillende functies met zorg worden gekozen en uitgevoerd.

Buitendijkse ontwikkelingen

Ruimtelijk vertalen de ontwikkelingsmogelijkheden van het IJsselmeergebied zich verschillend. Op hoofdlijnen heeft het rijk een gedifferentieerd ruimtelijk ontwikkelingsperspectief voor ogen, waarbij sprake is van een aanzienlijke ruimtelijke dynamiek in het zuiden en een relatieve rust in het noorden van het gebied. In het IJmeer en het zuidelijk deel van het Markermeer worden mogelijkheden geboden voor grote buitendijkse ontwikkelingen rond Amsterdam, Almere en Lelystad. Dit is een belangrijk gebied voor een kwalitatief hoogwaardige en innovatieve uitbreiding van de Randstad, zowel voor buitendijkse bebouwing als voor recreatiemogelijkheden dichtbij de stad. In het overige deel van het Markermeer en ook in het IJsselmeer en in de Veluwerandmeren kan kleinschalig buitendijks ontwikkeld worden, zodat de mogelijkheden voor functiecombinaties met water kunnen worden benut.

In het gehele IJsselmeergebied zijn onder voorwaarden nieuwe buitendijkse ontwikkelingen mogelijk en ook aanpassingen van bestaande buitendijkse ontwikkelingen. Ze zijn toegestaan als ze voldoen aan de geldende wettelijke vereisten (bv Natuurbeschermingswet en Waterwet) en aan de volgende specifieke uitgangspunten en randvoorwaarden.

Buitendijkse ontwikkelingen moeten een toegevoegde waarde hebben op de bestaande kernkwaliteiten en karakteristieken van het bestaande (water)landschap. Verrommeling moet worden voorkomen. Onderdeel hiervan is bijvoorbeeld dat de bestaande zichtlijnen niet moeten worden doorbroken. Naast esthetische voorwaarden is het belangrijk bij de buitendijkse ontwikkelingen te streven naar versterking van de ecologie en de veiligheid. Dit kan door in het ontwerp aandacht te besteden aan land-waterovergangen. Bij buitendijkse bebouwing moet aansluiting bij bestaande bebouwing en infrastructuur vanzelfsprekend zijn. Inpasbaarheid en maatvoering zijn daarbij overwegende factoren. Naast deze spelregels wordt de omvang voor nieuwe kleinschalige buitendijkse ontwikkelingen beperkt tot een maximum van in totaal 5 hectare per gemeente tot 2040. Daarnaast is herstructurering van bestaande buitendijkse bebouwing toegestaan onder dezelfde kwalitatieve voorwaarden. De maatvoering van buitendijkse initiatieven moet aansluiten bij die van de bestaande bebouwing.

Buitendijkse natuurontwikkeling wordt in beginsel in het gehele gebied gefaciliteerd. Het accent ligt echter in het Markermeer-IJmeer.

Grootschalige buitendijkse bebouwing is alleen mogelijk in het zuidelijk deel van het IJsselmeergebied, in de gemeenten Amsterdam, Almere en Lelystad. Deze gemeenten krijgen respectievelijk 350 ha, 700 ha en 150 ha ruimte voor nieuwe buitendijkse bebouwing. Deze grootschalige ontwikkelingen passen niet altijd in de bestaande kernkwaliteiten maar voegen nieuwe kwaliteiten aan het gebied toe. Het ontwikkelen van deze gebieden vereist extra aandacht om een hoogwaardige kwaliteit te kunnen realiseren, die innovatief is en die, hoewel afwijkend, moet aansluiten bij de bestaande ruimtelijke inrichting.

Als uitzondering op wat is vastgelegd in de Nota Ruimte hoeft voor de bovengenoemde beschikbaar gestelde buitendijkse ontwikkelruimte het verlies aan waterbergend vermogen niet te worden gecompenseerd.

Om de ruimtelijke kwaliteit van het IJsselmeergebied te waarborgen stelt het kabinet, na overleg met de provincies, een kwaliteitsteam in dat buitendijkse ontwikkelingen en de plaatsing van windturbines in en rondom het IJsselmeergebied op basis van een handreiking toetst op de ruimtelijke kwaliteit. Het kabinet verzoekt het College van Rijksadviseurs (CRA) uiterlijk 1 mei 2009 te adviseren over de rol, samenstelling en looptijd van het kwaliteitsteam en over de inhoud van de handreiking. Daarbij kan ook

worden ingegaan op de wijze waarop het principe ‘Ontwerp Voorop’ uit de kabinetsnota ‘Een cultuur van ontwerpen, Visie op de Architectuur en Ruimtelijk Ontwerp’ moet worden ingevuld om de ruimtelijke kwaliteit maximaal te borgen.

Buitendijkse ontwikkelingen moeten verder rekening houden met:

- bestaande scheepvaartroutes.
- de mogelijkheid van een waterpeilstijging tot maximaal 1,5 meter tot 2100 in het IJsselmeer. In 2015 wordt een besluit genomen over het peilregime voor de lange termijn van het IJsselmeer.
- de invoering van een bandbreedte waarbinnen het zomerpeil mag fluctueren in het gehele IJsselmeergebied. Deze bandbreedte dient twee doelen: het creëren van extra beschikbaarheid van zoet water voor de zoetwatervoorziening en het stimuleren van natuurontwikkeling door het creëren van een natuurlijker verloop van het waterpeil in de vorm van een seizoensgebonden waterpeil.
- Dit betekent dat buitendijkse ontwikkelingen rekening moeten houden met een maximale verhoging van het zomerpeil met 0,30 meter ten opzichte van het huidige zomerpeil en in het IJsselmeer eveneens met het toekomstige verhoogde peil.
- Overige waterstaatkundige wet- en regelgeving.

Aanvullend op de verbetering van de veiligheid van de Afsluitdijk en de Houtribdijk zijn functiecombinaties mogelijk voor wonen, werken, natuur, recreatie en infrastructuur, onder de voorwaarde dat deze passen

binnen de kernkwaliteiten. Met inachtneming van bovenstaande randvoorwaarden, kunnen de provincies in hun structuurvisies de locatiekeuzes vastleggen.

Beschermingszones

In de Nota Ruimte is een beleidsuitspraak opgenomen over de 275 meter brede beschermingszone rond primaire waterkeringen – een zone van 100 m landinwaarts en een zone van 175 m buitendijks - waarbinnen in principe geen bebouwing mag plaatsvinden. Deze beschermingszone is ingesteld met het oog op mogelijke toekomstige dijkversterkingen. Tegelijkertijd met de herziening van het normenstelsel wordt deze beschermingszone herijkt, zoals ook is aangegeven in het hoofdstuk veiligheid. Daarbij zal tevens worden bezien of de vrijwaring al of niet buitendijkse ontwikkelingen onnodig belemmert. Vooruitlopend op de herijking zullen uitgangspunten worden geformuleerd om toe te passen in situaties waarin knelpunten optreden in relatie tot buitendijkse ontwikkeling.

Windturbines

Buitendijkse windturbines kunnen worden geplaatst langs nieuwe strakke dijken rond het IJsselmeer, zoals is aangegeven in de Nota Ruimte. Aanvullend geldt dat van geval tot geval beoordeeld moet worden of plaatsing langs de zuidkant van de Afsluitdijk en in de nabijheid van de Houtribdijk mogelijk is. Dit laatste conform deel 1 van het Derde Structuurschema Electriciteitsvoorziening.

In het kader van het in uitvoering zijnde project Landelijke Uitwerking Windenergie zal het kabinet voor het einde van deze kabinetsperiode een besluit nemen over het beleid voor plaatsing van windturbines in Nederland voor de lange termijn, waaronder in het IJsselmeergebied. Hierbij wordt gedacht aan de aanwijzing van concentratiegebieden en zogenaamde vides, ofwel gebieden waar geen windturbines worden geplaatst.

Doorwerking

Het ruimtelijk beleid voor het IJsselmeergebied uit de Nota Ruimte is in deze nota op onderdelen verder uitgewerkt en op onderdelen geamendeerd. De belangrijkste uitwerking is dat wordt ingezet op het realiseren van een duurzaam en robuust ecosysteem in het Markermeer-IJmeer. Een amendering is dat kleinschalige en grootschalige buitendijkse bebouwing onder voorwaarden mogelijk wordt gemaakt. Deze amendering bevat zowel een beperking als een facilitering van buitendijkse bebouwing ten opzichte van de Nota Ruimte. De beperking is dat nu in kwantitatieve zin de ontwikkelruimte is aangegeven in de vorm van het maximum aantal hectares ontwikkelruimte per gemeente. De facilitering is dat compensatie van verlies aan waterbergingscapaciteit voor de aangegeven hectares achterwege kan blijven en dat de ruimtelijke kwaliteit van de ontwikkelingen wordt geborgd.

De voorwaarden voor ruimtelijke ontwikkelingen in het IJsselmeergebied zoals hierboven geformuleerd hebben, conform de nieuwe WRO, de status van structuurvisie en staan aangegeven op de structuurvisiekaart (figuur 11).

Het kabinet zal deze beleidskeuzen laten doorwerken via de tweede tranche AMvB Ruimte, die in de eerste helft van 2010 in concept wordt aangeboden aan de Tweede en de Eerste Kamer. Het kabinet zal in 2010 een besluit nemen over de toekomstige versterking en multifunctionele inrichting van de Afsluitdijk, na overleg met de betrokken provincies Noord-Holland en Friesland en de gemeenten Wunseradiel en Wieringen. In dat besluit zal ook aangegeven worden op welke manier de juridische doorwerking naar de plannen van provincies en/of gemeenten wordt vormgegeven.

De ruimtelijke gevolgen van het in 2015 te nemen peilbesluit worden in een volgende planperiode meegenomen.

Figuur 11 Structuurvisiekaart

- natuurontwikkeling in Natura 2000 gebied en EHS (naar intensiteit)
  - max. 1,5 m peilopzet tot 2100
  - max. 30 cm zomerpeilstijging
  - studiegebied kleinschalige zoet-zout-overgang
  - grootschalige én kleinschalige buitendijkse bebouwing mogelijk
  - kleinschalige buitendijkse bebouwing mogelijk (niet uitputtend)
  - zoekgebied OV-verbinding IJmeer
  - multifunctionele versterking
  - buitendijkse (zoek)locatie windmolens
- kenmerken**
- Afsluitdijk, Houtribdijk en spuisluizen (bestaand/gepland)
  - schutsluizen
  - hoofdvaarweg
  - oud land
  - nieuw land
  - buitendijks land
  - rivieren en kanalen
  - bebouwing
  - historische Zuiderzeekern

7 Uitvoeringsagenda

Wat	Wie	Wanneer
IJsselmeergebied en veiligheid en zoetwater		
Principebesluit nieuw normenstelsel (definitief in 2017; zie beleidsnota waterveiligheid)	VenW, provincies en waterschappen	2011
Synergiemogelijkheden HWBP veiligheid en ecologie	VenW, LNV en waterschappen	2009-2015
Onderzoek veiligheid IJsselmeergebied (o.a.: aanpassingen inrichting, ecologische, economische en sociale consequentie, optimale peilstijging voor veiligheid en zoetwater)	VenW, LNV, VROM en regionale partijen	2009-2014
Onderzoek zoetwatervoorziening IJsselmeergebied (o.a.: toekomstige zoetwaterbehoefte en rol IJsselmeergebied daarin en waterverdeling over Nederland) in kader landelijke verkenning zoetwatervoorziening.	VenW, LNV, VROM en regionale partijen	2009-2015
Besluit peilstijging en fasering IJsselmeer en uitvoeringsprogramma (o.a. afsluitdijk inclusief vispassage en zoet-zout overgang en houtribdijk inclusief gemalen)	VenW	2015
Herijking beschermingszones primaire waterkeringen	VenW, VROM en waterschappen	2017
Afwegingskader buitendijkse ontwikkelingen irt maatvoering beschermingszones	VenW, VROM	2009
Uitwerking inventarisatie knelpunten en herijking buitendijkse veiligheid voor IJsselmeergebieden	VenW, VROM, LNV, waterschappen en provincies	2009
IJsselmeer als zoetwaterreservoir		
Onderzoek voor peilbesluit 2012	VenW, waterschappen, regionale partijen	2009-2012
Peilbesluit (flexibel peil korte termijn)	VenW	2012
Onderzoek voor lange termijn naar peilstijging in het IJsselmeer en seizoensvolgend peil in het hele IJsselmeergebied	VenW, LNV, VROM en waterschappen	2009-2015
Afsluitdijk		
Opstellen plan van aanpak op voor de versterking en multifunctionele inrichting van de Afsluitdijk ten behoeve van kabinetsbesluit in 2010	VenW i.s.m. VROM, LNV, provincies Noord Holland en Friesland en gemeenten Wieringen en Wunseradiel	2009
Realisatie extra spuicapaciteit (met vispassage) Afsluitdijk	VenW	2010
Extra spuisluis operationeel	VenW	2016

Wat	Wie	Wanneer
Ecologie en Natura 2000		
Aanwijzen IJsselmeergebied als Natura 2000 gebied	LNV	2010
Neergaande Trendstudie ecologie: Autonome Neergaande Trend (ANT)	LNV, VenW en kennisinstellingen	2007-2015
Evaluatie doelen Natura 2000	LNV	2015
Natuurpilot 'Natuurlijker Markermeer-IJmeer' (25 miljoen)	LNV, VenW en regio (Randstad Urgent project)	2008-2015
Vaststellen visplan IJsselmeer – Markermeer	LNV en betrokken partijen	2009
Buitendijks		
Doorwerking ruimtelijk beleid IJsselmeergebied in Tweede tranche AMVB Ruimte	VROM, VenW	2010/11
Instellen kwaliteitsteam en opstellen handreiking Ruimtelijke Kwaliteit voor buitendijkse ontwikkelingen/adviesaanvraag bij College van Rijksadviseurs (CRA)	VROM, VenW en provincies	2009
Kabinetbesluit over plaatsingsmogelijkheden windturbines in IJsselmeer	VROM, EZ, LNV	2011
Beleidsbrief met daarin o.a. de samenhangende principe-besluiten over de vijf Randstad Urgent-projecten	Randstad Urgent partijen	2009
Verkenning financiële strategieën om de opgave voor 'ecologische schaa sprong' mogelijk te maken	Randstad Urgent partijen	2009
Verkenning juridische mogelijkheden Natuurbeschermingswet voor gecombineerde opgave 'ecologische schaa sprong' en buitendijkse stedelijke ontwikkeling	Randstad Urgent partijen	2009

Colofon

Deze publicatie is een uitgave van de Rijksoverheid.
Meer informatie over deze nota en het Nationaal Waterplan is te vinden op www.nationaalwaterplan.nl en op www.nederlandleeftmetwater.nl

Hier kunt u ook een pdf-versie downloaden van deze nota en van het rapport Ruimtelijke Kwaliteit IJsselmeergebied en de Kenniskaarten IJsselmeergebied.

Vormgeving	CO3, Toon van Lieshout
Fotografie	Marieke van der Velden/Hazazah (omslag, 6, 23, 30, 37) Beeldbank Verkeer en Waterstaat (24) Claudia Dohm (33)
Illustraties	Bureau Stroming (20) Fiel van der Veen (13)
Cartografie	Mijs Cartografie en Vormgeving (kaartbewerking)
Drukwerk	Kwak & van Daalen & Ronday, Zaandam

22 december 2008